

Škofja Loka

dz 0

MOZAIK

2008

070.489(497.4Zelezniki)

120080260,5

KNJIŽNICA ŠKOFJA LOKA

COBISS c

MOZAIK

5
črnik 28

ustvarjamo gibanje

KNJIŽNICA
IVANA TAVČARJA
ŠKOFJA LOKA

Iz vsebine:

Ustanovitev Razvojnega centra

EC motorji za firmo Stihl

Čas je za uro inovativnosti

Intervju: Vinko Nastran

S pesmijo po svetu

Za zvoncem

Glasilo podjetja DOMEL

Štefan Bertoncelj
Glavni urednik

Nikoli ni tako dobro, da ne bi moglo biti še boljše, in nikoli ni tako slabo, da ne bi moglo biti še slabše. Za nami sta dobri dve leti, odkar smo celostno prenovili glasilo. Že na začetku smo obljubili, da bomo pisali o aktualnih dogodkih in temah in pripravljali zanimive članke.

Beseda urednika	2
Uvodnik	3
Znanost in industrija združila moči pri raziskovanju vodika	4
Ustanovitev Razvojnega centra za vodikove tehnologije	5
Global III	6
EC motorji za firmo Stihl	7
Aplikacije naših kupcev	8
Projekt Prenova procesa planiranja	9
Dan robotike Stäubli – Domel	10
Kitajska	11
Kotiček za Svet delavcev	11
Čas je za uro inovativnosti	12
Intervju: Vinko Nastran	13
Bolniški izostanki v letu 2008	14
Intervju: Mateja Pintar	16
Za zvoncem	18
S pesmijo po svetu – Lubnik v Argentini	19
Novoletna nagradna križanka	27

Ekipa, ki pripravlja Mozaik, je kar uigrana in še vedno odprta za nove člane, dopisnike ali sodelavce. Krog piscev in obravnavanih tem se širi, kar je dobro, na drugi strani je izpostavljeno notranje informiranje, ki je pogosto ocenjeno kot slabo.

Le redke priložnosti so ponujene, da se dokopljemo do novih vzpodbudnih spoznanj ali informacij. Prevladujoče so tiste, ki nam pripovedujejo o težki gospodarski situaciji, finančni krizi, povečanju nezaposlenosti, nejasni prihodnosti, o strahu pred izgubo delovnega mesta...

Večinoma smo naleteli na dobre odzive v zvezi z izpostavljanjem aktualnih tem, o katerih obstajajo različna videnja, ki so povezana z dogajanjem v okolju, iz katerega izhajajo zaposleni. Sodeč po odzivu je bilo nekaj člankov zelo opaznih in odmevnih in smo zanje poiskali odgovore ter jih objavili. Vsekakor smo veseli, da se branost Mozaika povečuje in da postaja glasilo prepoznavno.

Pred nami je čas lepih praznikov, ki naznanjajo, da se rojeva nov čas, novo obdobje, ki je že vnaprej zaznamovano s težo sedanjega časa. Za nami ostajajo spomini in spoznanja, da zmoremo tudi težke situacije spremeniti v priložnosti in se veseliti uspehov. Nekaj teh smo zapisali, da ostanejo.

Vesolja, poguma in uspehov vam, spoštovani bralci, želimo tudi v prihajajočem letu.

Uredništvo

DOMEL®

Domel, proizvodnja elektromotorjev in gospodinjskih aparatov Železniki, d.d.
Otoki 21, 4228 Železniki, Slovenija, tel.: +386 4 51 17 100,
fax: +386 4 51 17 106, info@domel.com; www.domel.com

MOZAIK - brezplačno glasilo podjetja Domel d.d.
naslov uredništva: Glasilo Mozaik - Domel, Otoki 21, 4228 Železniki
tel.: 04 51 17 192, fax: 04 51 17 193; e-mail: stefan.bertoncelj@domel.si
Uredniški odbor: glavni in odgovorni urednik: Štefan Bertoncelj;
Člani odbora: Tadeja Bergant, Anita Habjan, Danica Jelenc, Romana Lotrič,
Katarina Prezelj, Janja Kozjek, Aleksander Volf
Foto: Anita Habjan, Katarina Prezelj, Štefan Bertoncelj, Anton Luznar, Luka
Klobučar, Aleš Leben, Vid Ponikvar, Majda Pipan, Zlata Ramovš, Tone Krek,
Klemen Budna, foto arhiv;
grafično oblikovanje: Klemen Budna/GTO Košir; lektorica: Majda Tolar;
tisk: Tiskarna GTO Košir; Leto 2008, Številka 5; Letnik 28; Izvodov: 1600
Stališča avtorjev ne odražajo nujno stališč uredništva.

Na naslovnici: Praznični motiv

Drage sodelavke in spoštovani sodelavci!

Letošnje leto smo pričeli še v znamenju poplav in gospodarske škode, ki je najbolj prizadela Domel. Visoka rast cen surovin je Domel najbolj prizadela zaradi cen bakra, aluminija in nafte. Julija so se jekla podražila za 25 %. Septembra so po padcu borznih indeksov pričele padati tudi cene surovin. Slika gospodarskih gibanj je bila nejasna in se je v Domelu odražala v zmanjšanih naročilih predvsem na programu sesalnih enot. Prodaja se tudi v jesenskih mesecih ni dvignila na načrtovane vrednosti. Največje zmanjšanje prodaje je bilo na programu ECS, ki jo je delno povzročila nizka vrednost \$ proti € in se je naša konkurenčnost zmanjšala, delno pa zaradi problemov nekakovosti. Prodaja EC pihal dosega 82 % letošnjih planiranih vrednosti, prodaja sesalnih enot pa 89 %. V strukturi glavnega programa sesalnih enot je bilo izdelanih več novejših tipov, ki vsebujejo manj materiala in jih izdelujemo na novejših, bolj avtomatiziranih linijah.

Jožica Rejec
Predsednica uprave

Prodaja EC pihal je v oktobru ponovno dosegla planirano mesečno prodajo, in sicer po uspešni rešitvi problemov kakovosti. Prodaja motorjev in komponent je bila v povprečju večja od načrtovanih vrednosti za 1,8 % oziroma 3 %. Ostali programi so v okviru predvidenih vrednosti. Naši kupci Philips, Electrolux, Rowenta in drugi se prilagajajo nestabilnim tržnim razmeram in to pričakujejo tudi od svojih dobaviteljev. Zato tudi v Domelu ne delamo na zalogo, odzivamo se na spremembe in prilagajamo delo. Menjave programov na programu sesalnih enot so zahtevale prerezporeditve proizvodnih kapacitet.

V marcu smo preselili program ventilatorjev in linijo za koračni motor iz Poslovne enote ECS, ki se nahaja v prostorih Tehnice, na Otoke 21. Izvedli smo tudi delno reorganizacijo. Sodelavce smo razporedili v oddelke prodaje, razvoja in v poslovni enoti avtomobilski program in sesalne enote. Zmanjšanju prodaje in strukturnim spremembam na glavnem programu sesalnih enot smo prilagodili tudi število zaposlenih. Ukinili smo delo agencijskim delavcem in zmanjšali število začasnih zaposlenih. V zadnjih mesecih smo bili uspešni tudi pri zmanjševanju stroškov in zalog, kar je vplivalo na rezultat poslovanja in likvidnost.

Letos smo razširili trženje v Rusijo in Francijo, v Skandinavijo pa delno prehajamo na direktno sodelovanje pri večjih kupcih.

Razvojni projekti so bili najbolj intenzivni na področju motorjev za ventilatorje, EC in DC motorjev za Stihl, na področju koračnih motorjev in DC motorjev za avtomobilsko industrijo ter na zaključku razvoja nove kompaktne sesalne enote z zmanjšanim hrupom in s povečanim izkoristkom.

Inovativnost je gonilo napredka. To potrjujejo Domelova razvojna prizadevanja in podpiranje celovite inovativnosti. V naslednjem letu bomo za letošnje dosežke na področju inovativnosti podelili ure inovativnosti. Prejeli smo nagrado GZS za inovacijo na področju komponent.

Jeseni smo bili izbrani med nosilce imena superbrands.

Predsednik Republike Slovenije gospod Danilo Türk je Domel obiskal 5. junija. Predstavili smo mu razvojne usmeritve Domela, proizvodni program in razmere po poplavih. Finančna pomoč Republike Slovenije v vrednosti 3,4 MIO € ob lanskimi poplavah, ki smo jo prejeli 14. oktobra za delno pokritje škode na materialih, izpadu prihodka in škodi na opremi, je razbremenila težko finančno situacijo, katere velik del bremena so nosili naši dobavitelji.

Zaradi zaostrenih razmer na trgu je vodstvo v septembru pripravilo sanacijski program, ki je usmerjen predvsem v zmanjšanje stroškov, zalog, pospešitev inovativnosti in vključitev vseh zaposlenih v aktivnosti za uresničitev ciljev sanacijskega programa.

V okviru skupine Domel poslujeta podjetji Tehnica in Domel IP z dobičkom, Domel Energija s pozitivno ničlo, kitajsko podjetje Domel Suzhou pa bo letos že zmanjšalo izgubo za okrog 100.000 €. Letos je bil zaključen stečaj družbe Corona.

Notranji lastniki v družbi Domel Holding smo lani odkupili 48 % delež državnih in privatnih skladov družbe Domel d.d., za kar je družba Domel Holding najela kredit. Lani in letos smo odplačali dva obroka iz naslova dejavnosti družbe Domel Holding in dividend Domel d.d.. Skupščina Domel d.d. je bila v mesecu juliju v znamenju 100 % lastništva Domel Holding. Prepričana sem, da je bila odločitev prava. Zavedam se, da za prihodnost Domela lastništvo ni ovira, odgovorni smo sami sebi.

V Domelu so se letos zgodile še druge kadrovske spremembe: za direktorja podjetja Domel Energija je bil imenovan g. Tone Luzmar, za direktorja splošnega področja pa g. Aleš Markelj. Ga. Tina Nastran je bila na skupščini Domela izvoljena za članico NS. Nadomestila je g. Ahmeta Mehoniča, ki ga je NS imenoval za člana uprave. G. Ahmet Mehonič, ki je funkcijo člana uprave nastopil 1.4.2008, je nadzornemu svetu Domela 22.9. 2008 predložil odstopno izjavo in 24.10.2008 prenehal biti član uprave.

Želim vam, da si v času božičnih in novoletnih praznikov, ki smo jih letos podaljšali še za 2 dni, odpočijete, se obogatite s podarjanjem in sprejemanjem ljubezni v družinah in med prijatelji. Čaka nas negotovo leto. Z zaupanjem, ustvarjalnostjo, ambicioznostjo in drugimi Domelovimi vrednotami bomo oblikovali uspešno leto 2009 in nadaljnjo prihodnost. Želim vam upanja poln božič in srečno novo leto 2009.

Vesele božične praznike
in
srečno novo leto 2009

ZNANOST

IN INDUSTRIJA ZDRUŽILA MOČI PRI RAZISKOVANJU VODIKA

Matjaž Čemažar

V mesecu septembru je bila podpisana pogodba o ustanovitvi »Razvojnega centra za vodikove tehnologije«, ki bo pospeševal izvajanje raziskovalnih, razvojnih in izvedbenih projektov na področju tehnologij vodika in gorivnih celic. Pobudnik za tovrstno povezavo podjetij in raziskovalnih ustanov je bil prav Domel, saj se taka potreba po povezovanju »znanja« in industrije kaže na več področjih, na katerih delujemo. Med ustanovitelji so podjetja in ustanove, ki na področju vodika in vodikovih tehnologij kot čiste energije prihodnosti že sedaj pokrivajo posamično vejo tega širokega področja.

Podjetja Domel, d.d., Petrol d.d., INEA d.o.o., TPJ, d.o.o., Mebius, d.o.o. ter Inštitut Jožef Štefan in Kemijski inštitut Ljubljana smo našli skupen interes v združevanju znanja v obliki Razvojnega centra za vodikove tehnologije. Namreč, uporaba energetskih sistemov na osnovi vodika zaradi globalnih problemov onesnaženja okolja in pomanjkanja fosilnih goriv postaja pomembna smernica pri načrtovanju bodoče energetske politike. Tehnologije pridobivanja vodika, njegovega shranjevanja, transporta in uporabe v sistemih z gorivnimi celicami so že vrsto let predmet intenzivnega raziskovanja tudi v Sloveniji, ustanovitelji razvojnega centra pa so podjetja in ustanove, ki na področju vodika in vodikovih tehnologij kot čiste energije prihodnosti že sedaj pokrivajo posamično vejo tega širokega področja.

Slovenija je v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023 kot enega ključnih projektov opredelila projekt Trajnostna energija in ekonomija vodika, prav tako pa je dejavna tudi slovenska Tehnološka platforma za vodik in gorivne celice (SIHFC). Razvojni center za vodikove tehnologije je prva ustanova, ki bo povezala vsa znanja in stroko s tega področja. Tako so med osnovnimi namerami zavoda pospeševanje in izvajanje raziskovalnih, razvojnih in izvedbenih projektov ter doseganje kritične mase znanja in strokovnjakov na področjih tehnologij vodika in gorivnih celic. Razvojni center za vodikove tehnologije si je za enega izmed ciljev postavil postati mednarodno uveljavljena strokovna ustanova, ki bo delovala kot pospeševalec in koordinator za razvoj visoko tehnološko zahtevnih izdelkov na področju vodikovih tehnologij.

Vloga razvojnega centra bo tudi vzpostavljanje in spodbujanje izobraževalnih programov, ki so povezani in pomembni za tehnologijo vodika in gorivnih celic. Center s svojo dejavnostjo prispeva k družbenemu in gospodarskemu razvoju tako, da razvija, pospešuje in razširja uporabo novih tehnologij, novih orodij za krepitev industrijske kakor tudi znanstvene konkurenčnosti.

Sedež centra je v Retečah, kjer nameravamo vzpostaviti osnovne pogoje za laboratorij za vodikove tehnologije, kamor bomo v začetni fazi postavili kontejnerja iz trenutno aktivnih projektov z MORS-om. Prvi kontejner je bivalnega oz. poveljniškega tipa, ki bo opremljen z agregatom na gorivno celico in bo delovni del

Ustanovni sestanek Razvojnega centra za vodikove tehnologije

kontejnerja oskrboval z električno energijo ter toploto. Taka rešitev bi bila v prihodnosti poleg za potrebe vojske uporabna tudi za kontejnerje civilne zaščite in za gradbenike (delovni kontejnerji), zato je predvideno, da se rešitev po zaključku projekta prične tržiti. Osnovni cilj centra je namreč v povezanih podjetjih ustanoviteljev v petih letih zagotoviti 10 MIO € prometa iz naslova vodikovih tehnologij.

Poleg administracije povezane z ustanovitvijo centra, s katero smo se soočali v preteklih tednih, smo uspeli imenovati svet zavoda, ki je sestavljen iz predstavnikov ustanoviteljev, in se posvetiti tudi strokovnim temam. Določili smo štiri temeljna področja delovanja, in sicer: postavitev javno dostopnega črpališča na eni od Petrolovih črpalk, postavitev osnove za izgradnjo slovenskega sklada gorivnih celic z močjo 1 kW, postavitev prvega sistema kogeneracije z gorivnimi celicami in vzpostavitev procesa pridobivanja vodika na ekonomičen oz. »zelen« način.

Aktivnosti povezane z vodikom in gorivnimi celicami so dolgoročna investicija Domela, pri čemer vsaj v prvih letih lahko računamo na sofinanciranje razvojnih stroškov, prav tako pa je možno sofinanciranje tudi za opremo in infrastrukturo. Evropska komisija preko platforme namenja veliko sredstev prav za vzpodbude razvoja na področju vodika in gorivnih celic. Preko razvojnega centra pa bo Domel, kot ustanovitelj, imel še več možnosti za črpanje teh sredstev in krepitev svojih kompetenc na tem področju.

Pogodba o ustanovitvi Razvojnega centra za vodikove tehnologije je bila podpisana 24. septembra 2008. Ob tej priložnosti so se v Ljubljani zbrali številni strokovnjaki s področja vodikovih tehnologij in podpisniki pogodbe - dr. Jožica Rejec, predsednica uprave Domela d.d., Marko Kryžanowski, predsednik uprave Petrola d.d., Boštjan Napast, član uprave Petrola d.d., mag. Marko Svetina, glavni direktor družbe INEA d.o.o., prof. dr. Jadran Lenarčič, direktor Inštituta Jožef Štefan, Branko Vrečko, direktor TPJ, d.o.o., dr. Stanko Hočevar, direktor Mebius d.o.o. in prof. dr. Janko Jamnik, direktor Kemijskega inštituta. Kot častni gost se je dogodka udeležil tudi Jure Leben, vodja vladne službe za vodik v Republiki Sloveniji in vršilec dolžnosti direktorja javnega zavoda Center za obnovljive vire energije in varstvo okolja (COVEVO). Za vršilca dolžnosti direktorja novoustanovljenega centra so ustanovitelji izbrali mag. Matjaža Čemažarja.

USTANOVITEV

RAZVOJNEGA CENTRA ZA VODIKOVE TEHNOLOGIJE

V sredo, 24.9.2008, je bila v Ljubljani v prostorih Petrola podpisana pogodba o ustanovitvi Razvojnega centra za vodikove tehnologije. Ustanovitelji so podjetja in ustanove, ki so na področju vodika in vodikovih tehnologij kot čiste energije prihodnosti že sedaj pokrivali posamično vejo tega širokega področja. Uporaba energetskega sistema na osnovi vodika zaradi globalnih problemov onesnaženja okolja in pomanjkanja fosilnih goriv postaja pomembna smernica pri načrtovanju bodoče energetske politike. Zato so tehnologije pridobivanja vodika, njegovega shranjevanja, transporta in uporabe v sistemih z gorivnimi celicami že vrsto let predmet intenzivnega raziskovanja po vsem svetu in tudi v Sloveniji.

Tone Luznar

Podjetje Domel Železniki je danes najpomembnejši slovenski proizvajalec namenskih podskelekov (predvsem kompresorjev/puhal za zrak in vodik) za sisteme z gorivnimi celicami in ima s svetovnimi proizvajalci tovrstnih sistemov (Ballard, Hydrogenics, PlugPower, Vaillant) že utečene dobaviteljske pogodbe. V rednem obratovanju je tudi prva slovenska izvedbena rešitev uporabe gorivnih celic kot 30 kW sistem dodatnega napajanja v enem od namenskih vojaških objektov. Z namenom pospešitve izvajanja raziskovalnih, razvojnih in izvedbenih projektov ter doseganja kritične mase znanja in strokovnjakov na področjih tehnologij vodika in gorivnih celic je bilo podjetje Domel d.d. pobudnik za ustanovitev Razvojnega centra za vodikove tehnologije in povabilo k sodelovanju več slovenskih podjetij in inštitutov.

Center bo povezal uveljavljena slovenska podjetja in izobraževalno-raziskovalne organizacije na področjih, ki so povezane z vodikovimi tehnologijami. Center želi postati mednarodno uveljavljen razvojni center za vodik, ki bo deloval kot pospeševalec in koordinator za razvoj visoko tehnološko zahtevnih izdelkov na področju vodikovih tehnologij.

Vizija Razvojnega centra za vodikove tehnologije je:

- krepiti razvojno-raziskovalne in strokovne potenciale,
- postati aktiven partner v evropskem raziskovalnem prostoru,
- v 5 letih zagotoviti 10 MIO € prihodkov v podjetjih z gospodarsko dejavnostjo na področju vodika,
- v 5 letih graditi lastne sisteme gorivnih celic.

Naloge in aktivnosti centra so še:

- zagotoviti infrastrukturne pogoje na področju vodikovih tehnologij za ustvarjanje in prenos znanja, razvojnih rezultatov in tehnologij v gospodarsko prakso ter v svet,
- spodbuditi racionalnejše koriščenje raziskovalno-razvojne infrastrukture,
- spodbuditi trajnejša medsebojna povezovanja raziskovalne in razvojne sfere z gospodarstvom in delo v mešanih skupinah,
- spodbuditi razvojno povezovanje gospodarskih družb znotraj gospodarskih dejavnosti,

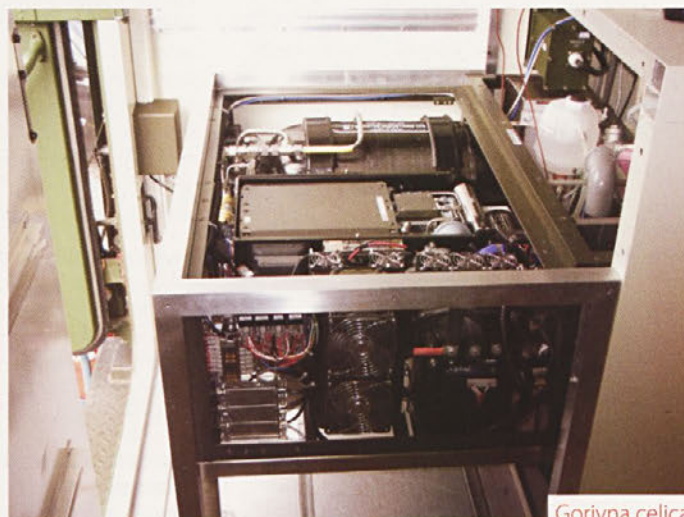
Agregat na gorivno celico za slovensko vojsko

- izboljšati pretok informacij o potrebah po znanju in ponudbi znanja,
- vplivati na razvojno politiko in usmerjanje razvojno-raziskovalnih sredstev,
- organizirati strokovna izpopolnjevanja,
- povečati konkurenčno sposobnost naših proizvodnih podjetij in raziskovalnih ustanov,
- prijavljati se na državne in mednarodne programe in razpise s področja raziskovanja ter demonstriranja vodika in gorivnih celic.

Domel trenutno v partnerstvu z Inštitutom Jožef Stefan in družbo INEA sodeluje na treh razvojnih in izvedbenih projektih za Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS), in sicer:

- HyMIV – sistem gorivnih celic kot pomožni vir energije za zagotavljanje

- avtonomnosti vojaških vozil,
- TESTLAB – mobilni testni laboratorij za generacijo električne in toplotne energije primarno s pomočjo gorivnih celic in dopolnilno z izkoriščanjem sončne energije,
- GCCOGEN – razvoj demonstracijskega prototipa sistema kogeneracije mobilne (kontejnerske) izvedbe za vojaške namene na osnovi gorivnih celic.

Gorivna celica

Tadeja Bergant

Zakaj že Global III, če še Global II ni »na policah«?

Enostavno! Zato, ker je treba o novem projektu začeti razmišljati veliko prej, kot se zadeva uradno sploh »začne«.

»Kakšna zadeva in kaj se začne,« se vprašamo.

Torej, lepo po vrsti. Namesto začne bi lahko rekli tudi nadaljuje in nadgradi – sodelovanje s Philips-om namreč. Global III je namreč oznaka za naslednjo generacijo sesalnih enot (do zdaj smo razvili Global I (463 enota) in Global II (464 enota)).

No, in kako se zadeva začne ... Proti koncu projekta Global II so se začeli dogovori in pogovori, kako v bodoče, kakšna bo prihodnost sodelovanja med firmama Domel in Philips in kam se usmeriti.

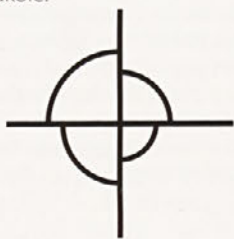
To so bili res čisti začetki in v pripravah za naslednji obisk Philips-a (Theo Eelman) smo se dogovorili, da damo to točko »Prihodnost Domel – Philips« na agendo.

In smo jo tudi dali ter se nanjo pripravili – obojestransko. Theo nam je pripravil pregled pomembnih prelomnic v zgodovini sesalnikov – od metle na palici do najbolj izpopolnjene izpeljanke visokomočnostnih sesalnikov. Nakazal je tudi trende (glavne attribute) posameznega sesalnika. Z naše strani smo pripravili ideje, kakšna bi bila lahko enota za bodoči sesalnik.

Na sestanku smo skupaj pregledali predstavitev in točko zaključili še z razlago projektnega načina obvladovanja razvoja nove sesalne enote.

V bistvu je bila to »učna ura« o »life cycle managementu« obvladovanje življenjskega cikla – v smislu celote od idej funkcionalnosti in predizdelka do razvoja izdelka samega in potem začetek bistva projekta v smislu razvoja.

V tem kontekstu so bile tudi zelo poudarjene različne vloge v projektu – sodelovanje že pri razvoju ideje. Vsaka funkcija v podjetju namreč vidi »problem« iz različne perspektive in če to narišemo v koordinatnem sistemu – zgleda to približno takole:

Različni deleži kroga pomenijo različno poznavanje vsebine problema – prvi kvadrant je slika razvoja, drugi recimo prodaja, tretji recimo proizvodne funkcije in četrti kvadrant predstavlja pogled marketinga.

In bistvo predrazvojne funkcije v projektu je, da je v koordinatnem sistemu narisano približno pravi krog (enak pogled – poenoteno mnenje):

Prerez sesalne enote Global

To pomeni, da področja, ki imajo v kvadrantih manjši delež kroga (marketing, proizvodnja in prodaja), morajo razširiti svojo perspektivo na nivo razvoja, ki ima nekako vlogo, da vsem ostalim predstavi osnove, ideje, alternative in dosedanje stopnje razvoja ... da deli z njimi znanje, ki ga ima. Pri tem je potrebno paziti, da ena od funkcij ne prevlada, ne prosperira preveč. Prav tako je potrebno občasno preveriti, kako se »krogi širijo navzven«, če je širjenje na nivo razvoja oz. največjega premera enakomerno – če mogoče kakšna funkcija zaostaja – ostale funkcije je pa nimajo časa čakati – delež sodelovanja v tem primeru ni enakomerno porazdeljen. Zelo pomembno vlogo v projektne pristopu ima tukaj razdelitev vlog in odgovornosti, točno naj bi bilo določeno, kdo je odgovoren za katero vlogo – to pomeni, da je potrebno organizirati tudi izobraževalne treninge za direktorje, če je treba – ker oni se konec koncev odločajo in jim je to orodje za pomoč pri odločanju.

Še eno napotilo smo dobili od Eelmana – kateri so glavni indikatorji učinkovitosti »key performance indicators« - kaj ima smisel spremljati kot kazalnik napredka – to je po mnenju Thea še področje, ki ga moramo nadgraditi. Naučiti se moramo identificirati vrzeli in jih zapolniti z znanjem.

Opozorili so nas tudi na to, da če se enkrat gremo predrazvojne aktivnosti v takem smislu, je zelo pomembno, da se pokaže

udeležencem v predrazvojnih aktivnostih (in tudi ostalim) vedno trenuten status – naveden jasn cilj in pot do njega ter na tej poti označeno, kje smo (meriti vložek v smislu ugotoviti, ali smo na pravi poti).

Po tem kratkem izobraževalnem delu je bil sklenjen dogovor, da se na temo »Prihodnost Philips Domel« organizirajo skupne delavnice – »Idea Generation«, kjer bodo prisotni različni ljudje – zastopniki različnih funkcij v podjetju z obeh strani, Philipsa in Domela ...

Bistvo take delavnice je dobiti čim več idej na dano iztočnico in iz teh idej izluščiti najbolj »prodorne, napredne«, kar ne pomeni, da morajo biti strokovno razdelane.

Delavnice smo izvedli v septembru in iztočnica je bila »Kako pobrati prašni delec s tal?« ...

Na delavnicah so bili iz Domela zastopani oddelek razvoja, tehnologije in prodaje, iz Philipsa pa sta bila prisotna Theo Eelman in Paul van Wolferen – »System architecture« (vloga, ki nekako integrira razvoj, trende marketinga in prodaje).

Zbrali smo kar veliko idej in preko teh idej prišli do konkretnejše teme – postavitve tehnične zahteve za motor, da bi dosegli tisto pobiranje prašnega delca s tal, ki smo ga postavili v prvem delu teh delavnic ... In tako je nastala groba specifikacija za tretjo generacijo GlobalIII.

Sedaj lahko vsak na svojem področju dela v smeri teh prvih ciljev; razmišlja, računa, testira, se odloča ...

Toliko o samih začetkih. Naj bo to prvi del. V naslednjem pa predstavim pogled Thea Eelmana na naše sodelovanje in razložim konkreten potek take delavnice.

Narejen je kar velik korak v smeri učinkovitejšega postavljanja pravih ciljev in v tej smeri se splača nadaljevati ... pa še zanimivo je ...

EC MOTORJI

ZA FIRMO STIHL

Domel se že nekaj let ukvarja z zmanjševanjem dobičkonosnosti na sesalnih enotah, univerzalnih motorjih ter na DC motorjih. Zato je strateška usmeritev firme širitev programov z večjo dodano vrednostjo. Program EC motorjev je eden od teh programov. Trenutno so v razvojni fazi trije projekti, s katerimi se bo obseg poslovanja Domela na EC motorjih precej povečal. To so:

EC motorji za baterijsko napajana vrtna orodja,
EC motorji z zunanjim tekačem za pogon ventilatorjev,
EC stator in rotor za pogon kompresorja avtomobilske klimatske naprave.

Boris Benedičič

vzorci EC motorjev za kupca Stihl

Ta prispevek opisuje prvi projekt. Vsi bolj ali manj poznamo firmo Stihl, ki je ena največjih evropskih proizvajalk motornih žag. Pri nas pa ni tako znano, da izdelujejo tudi množico vrtnih orodij, kot so kosilnice na nitko, prirezovalniki vej, prirezovalniki žive meje, puhala in tako naprej. Poleg tega pa izdelujejo tudi rezalnike betona ter druge industrijske naprave. Večino teh orodij poganja motor na notranje izgorevanje, ki omogoča svobodo in mobilnost pri uporabi orodja. Izdelujejo tudi nekaj orodij, ki jih poganja elektrika, in ena od njih je električna motorna žaga. Za to motorno žago v Domelu že dobrih dvajset let izdelujemo stator in rotor. Od starejših kolegov sem slišal, da je bilo uvajanje proizvodnje za Stihl izredno zahtevno zaradi zahtev po kakovosti in po sledenju, kar je bilo v tistih časih povsem nekaj novega. Z druge strani je bil pa Stihl zanesljiv kupec, ki se skoraj ni obračal k drugim dobaviteljem, tako da izdelujemo zanje statorje in rotorje še danes. Zahteva po visoki kakovosti pa se ohranja še naprej, tudi pri novih programih.

Pred nekaj leti so pa ugotovili, da je področje baterijsko napajanih orodij vedno bolj zanimivo, sploh zaradi intenzivnega razvoja Li-ionskih akumulatorjev. Zato so se odločili za razvoj naslednjih baterijsko napajanih aparatov:

- prirezovalnik žive meje,
- kosilnica na nitko,
- puhalo za listje,
- vrtna kosilnica,
- motorna žaga.

Pri tem so natančno proučili možne pogone, kjer so na izbiro imeli DC motor (s ščetkami – kot naš 482 motor) ali EC motor. Prvega odlikuje nižja cena, drugega pa manjša masa in višji izkoristek.

Glede na te zahteve so se odločili, da bodo pri prvem aparatu (prirezovalniku žive meje) uporabili DC motor, pri ostalih pa EC motor. Na začetku niso bile predvidene zelo velike količine motorjev, zato je bilo potrebno načrtovati motor, ki bi pokrival vse štiri aplikacije. To je bila zelo zahtevna naloga, saj ti štirje motorji delujejo v zelo različnem območju in pri različnih močeh. Poleg tega je ostajala zahteva po zelo visokem izkoristku in majhni masi motorja. Za sedaj je razpon moči od 400W do 800W, avtonomija baterije je pa približno 20 minut, kar zadošča za povprečnega uporabnika.

Na koncu smo dobili motor, ki je izpolnjeval vse zahteve. Odločili smo se za motor z zunanjim tekačem (konstrukcijsko podoben ventilatorskemu motorju), uporabili smo magnetne iz redkih zemelj. V marcu smo izdelali prve vzorce motorjev, ki jih je potem

Stihl vgradil v svoje aparate ter testiral. Do sedaj smo izdelali okrog 30 vzorcev, ki jih še izboljšujemo. Trenutno smo v stanju izdelave orodij in prototipne opreme, kajti v januarju moramo izdelati prototipno serijo 100 motorjev, ki bodo izdelani iz orodij ter naviti na navijalnem stroju.

Na fotografiji vidimo vzorce za tri različne aplikacije.

Proizvodnja tega EC motorja mora biti pripravljena do konca 2009, tako da bi se začela serijska izdelava tega motorja v začetku leta 2010. Planirana količina teh motorjev je okrog 100.000 na leto. Lokacija, kjer bi se ta motor izdeloval, je v stari Indramatovi hali, poleg obstoječega prostora za proizvodnjo ventilatorjev.

Konstrukcija motorja se nekoliko razlikuje od klasične motorske konstrukcije s statorjem, ki objema rotor. Tu je stator v sredini, rotor pa ima obliko lonca. Po notranjem obodu rotorja so nalepljeni magneti. Taka konstrukcija motorja pomeni nove izzive za Domelov razvoj in tehnologijo ter tudi za oddelek kakovosti, vendar bomo s skupnimi močmi te probleme premagali ter osvojili pomemben izdelek. Ta izdelek bo torej še ena stopnica pri prehodu k izdelkom z višjo dodano vrednostjo.

APLIKACIJE

NAŠIH KUPCEV

Boštjan Demšar

Idejo za članek sem dobil po sestanku interdisciplinarnega tima, v katerem zaposleni v PE ECS sodelujemo s sodelavci z Otokov. Cilj tima je izboljšati kakovost. Le-to bomo dosegli s tem, da se vsi v firmi, od direktorja do zadnjega sodelavca, zavedamo, da ima naše delo vpliv na kakovost izdelka. V našem primeru bomo to dosegli še z logističnimi izboljšavami, s primernim skladiščenjem med transportom z Otokov na Plavž in obratno, z natančnim delom v proizvodnji in z izobraževanjem zaposlenih.

Kupcem vedno povem, da je Domel odlično podjetje. Visoka kakovost je naša odlika, stroji, s katerimi upravljamo, so visokega tehnološkega ranga. Veliko večino izdelkov izvozimo po širnem svetu, EU pa ima večinski delež v prodaji. Zelo pomembno, kar nikoli ne izpustim, pa je, da Domel zaposluje ogromno ljudi in da je življenje v Železnikih odvisno tudi od Domela.

Vse to so razlogi, da lahko vsakemu kupcu brez dlake na jeziku rečem: »Nam lahko zaupate, mi vas ne bomo pustili na cedilu, mi se zavedamo svoje odgovornosti!«

Kljub temu da v to verjamem, se včasih vprašam: »Ali to drži?« Mogoče se to sprašujete tudi vi, ki to berete. Če ne drži, škodimo sami sebi in posledično tudi kupcu. Zaradi tega mora biti kakovost v Domelu na prvem mestu in je za vse enako pomembna!

V nadaljevanju navajam nekaj aplikacij, na osnovi katerih bom poskušal razložiti, zakaj mora biti elektronsko komutirano puhalo visoke kakovosti. Prepričan sem, da pridemo do skupne ugotovitve.

Aplikacija: Tiskarski stroj

Stroj v eni uri obojestransko in v barvah stiska 15.000 strani. Večinoma ga uporabljajo velika tiskarska podjetja. Cena stroja se začne pri 5 MIO EUR. V napravi so tri puhalo družine 497, ki skrbijo za transport papirja. Ti stroji so zaradi svoje visoke cene stalno v pogonu.

Aplikacija: Pralni dezinfektor

Naprave se uporabljajo za čiščenje in predpripravo pripomočkov, ki se jih kasneje sterilizira. Najdemo jih v bolnišnicah, laboratorijih in v farmacevtski industriji. V EU in Severni Ameriki se vsako kirurško orodje očisti v pralnem dezinfektorju. Število kirurških posegov in s tem rešenih življenj je odvisno tudi od te naprave. Cene naprav se gibljejo od 30.000 EUR naprej. V napravi je eno puhalo ali celo več puhal, ki se uporabljajo za sušenje materiala po postopku čiščenja.

Aplikacija: Gorivna celica

Gorivne celice se uporabljajo kot alternativni vir električne energije. Uporabljajo se za pogon elektromotorja v avtomobilski ind., pri viličarjih namesto akumulatorjev, ali kot drugi pomožni vir namesto agregata. Cena od 300.000 EUR naprej.

Aplikacija: Priprava materiala za brizganje plastike

Naprave se uporabljajo za transport, sušenje in mešanje plastičnega granulata. Naša puhalo so največkrat uporabljena v tistih podjetjih, kjer izdelujejo plastične izdelke za medicino. Cene strojev za brizganje plastike se začne pri 150.000 EUR.

Aplikacija: Laserska obdelava

Naprave se uporabljajo za lasersko graviranje ali rezanje. Stranski produkt obdelave je dim. Da se leče ne zamažejo, se za odsesavanje plina uporabljajo puhalo; v konkretnem primeru puhalo s trofaznim priklopom družine 791. Cene strojev se začne pri 100.000 EUR.

Aplikacija: Kontrola zraka

Naprave se uporabljajo za konstantno preverjanje kakovosti oz. onesnaženosti zraka. Delujejo neprekinjeno skozi vse leto. Vedno več se jih uporablja v gosto naseljenih mestih, kjer se stalno spremlja kakovost zraka. V napravi je uporabljeno novo puhalo družine 791. Cena naprave: 10.000 EUR in več, odvisno od kontrolne postaje in zahtev.

Aplikacija: Igralni avtomat Bingo

Casinoji so pravo mesto za igralni avtomat Bingo. V napravi je vgrajeno elektronsko komutirano puhalo predvsem zaradi tega, ker ni potrebno filtrirati izpihanega zraka. Tako ostane notranjost krogle čista. Zelo pa je pomembna tudi življenjska doba puhalo. Cena - verjetno od 10.000 EUR naprej.

Aplikacija: Odsesavanje prahu in plinov

Naprave za odsesavanje se nahajajo vseh vrst. V laserski ind., kjer sesajo pline, ki se sproščajo ob varjenju, v medicini, kjer se izvajajo operacije s pomočjo laserja, v dentalni ind. pri izdelavi protez, kjer sesajo odvečen material... V napravi so največ tri puhalo. Cena pa se začne pri nekaj tisoč EUR.

PROJEKT

PRENOVA PROCESA PLANIRANJA

Razlog za projekt

Soočamo se s tehničnimi inovacijami, globalizacijo trgov in vedno novimi, učinkovitejšimi konkurenti. Na trgu je čedalje večja ponudba diferenciranih izdelkov. To sili proizvodna podjetja po svetu v to, da v čim krajšem času izdelajo tehnično zahtevne izdelke, najvišje kakovosti in prilagojene posebnim zahtevam kupcev po tržno upravičenih cenah. Vseh teh zahtev ni mogoče več izpolniti s proizvodnjo na zalogo, ki temelji na predvideni prodaji. Vedno bolj so nujni proizvodni sistemi, ki lahko zadovoljijo trenutno povpraševanje kupcev in so zelo prožno avtomatizirani ter visoko produktivni hkrati.

Jadranka Kovačič

Podjetja so pred vprašanjem, kako se organizirati, da bi se povečala učinkovitost, kako doseči maksimalne učinke in hkrati znižati stroške poslovanja. Vse večji pritisk na stroške, čedalje močnejša konkurenca, zahteve po znižanju cen izdelkov, želje po krajših dobavnih rokih s strani kupcev zahtevajo od podjetja razmišljanje o organizacijskih izboljšavah na vseh področjih poslovanja.

V želji, da bi podjetja dosegla izboljšave v organizaciji in zniževanju stroškov, se odločajo za učinkovito poslovno logistiko. Poslovna logistika zajema naloge pri nabavi, v proizvodnji, prodaji, distribuciji itd.. Cilji logistike so logistični procesi v podjetju, ki so oblikovani tako, da so stroški logističnih verig najnižji. Zaloge morajo biti optimirane glede na zahteve proizvodnje in prodaje. Pri odločanju je zelo pomembno razpolagati z zanesljivimi in pravočasnimi informacijami. Definirana mora biti visoka stopnja podpore in fleksibilnosti informacijskega sistema.

Tudi v podjetju Domel moramo slediti zniževanju stroškov pri logistiki, ki je povezovalno področje materialnega in informacijskega toka. Vse to ima odločilno vlogo v organizacijski strukturi podjetja.

Uprava je podprla projekt Prenova procesa planiranja. Rezultati projekta se kratkoročno ne bodo takoj pokazali v vseh pozitivnih finančnih kazalcih, dolgoročno pa bodo podjetju omogočili potrebno konkurenčnost na trgu. Zadnji dogodki na finančnih trgih po svetu, ki še dodatno zaostrejo pogoje poslovanja, ne dopuščajo omahovanja pri izvedbi predlaganih ukrepov.

Poslovni cilji projekta

Zmanjšanje zalog letno za 10% v 3 letih za 30%

Sproščanje v zaloge vezanega kapitala in zmanjševanje nepotrebnih presežnih zalog je eden glavnih ciljev, ki jih bomo s projektom dosegli. Za nekatere blagovne skupine je mogoče pričakovati zmanjšanje nivoja zalog, pri nekaterih blagovnih skupinah pa bomo določili optimalno višino glede na zahteve proizvodnje in prodaje. Največji strošek, ki nastaja s previsokimi zalogami, je tržna realna obrestna mera kapitala, ki je vezan v teh zalogah.

sestaneq projektneq tima za Prenovo procesa planiranja

Optimizacija fizičnega materialnega pretoka

Pomembna sprememba, ki se bo zgodila, je brezpapirno poslovanje znotraj podjetja in sistemsko oskrbovanje proizvodnih celic.

Zajemanje prodajne napovedi v SAP-u

Z uvedbo terminskih sporazumov s kupci bomo omogočili direktni vnos napovedi v SAP. Z vpeljavo dodatnih SAP orodij (druga faza projekta) za planiranje prodaje (SAP APO Demand Planning in Business Intelligence – BI) bo možno boljše napovedovanje in obvladovanje procesa ter integracija z ostalimi.

Planiranje in terminiranje kapacitet

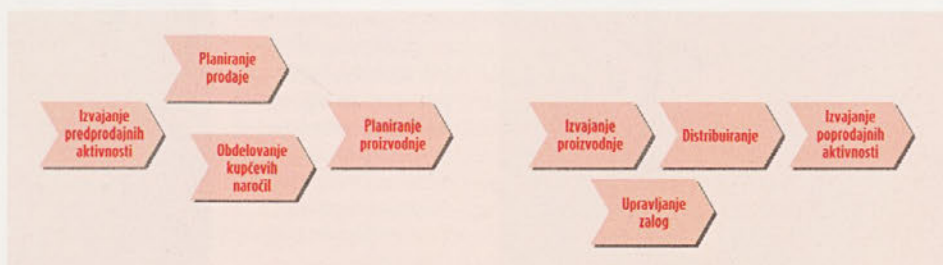
V prvi fazi projekta bodo z realnimi tehnološkimi pretočnimi časi in z realnimi slikami stanja materialnega toka v SAP-u podane osnove za boljše obvladovanje kritičnih kapacitet v proizvodnji. Po potrditvi prve bo v drugi fazi možno vpeljati boljša in zahtevnejša SAP orodja za planiranje kapacitet (SAP APO Detailed Scheduling)

Sprotna dobava dobaviteljev

Uvajali bomo terminske sporazume z dobavitelji, ki po dogovorjenem načinu od nas dobivajo točne in sprotne informacije o naših potrebah v proizvodnji. Terminski sporazumi omogočajo krajši čas procesiranja in preprostejše sodelovanje z dobavitelji. En terminski sporazum lahko nadomesti kopico posameznih nabavnih naročil.

Projekt je razdeljen na dva dela. V prvem delu projekta, ki bo stekel po novem letu, pripravljamo uvedbo vseh zastavljenih ciljev na programu 463 in 467. V drugem delu projekta, načrtovanem za konec marca, predvidevamo vpeljavo vseh novih predlogov še na ostalih programih.

Od vseh sodelujočih na projektu in lastnikov procesov pričakujemo aktivno sodelovanje s predlogi in izvajanjem dogovorjenih nalog.

DAN ROBOTIKE

STÄUBLI – DOMEL

Janez Koblar

V zadnjih nekaj letih na področju avtomatizacije proizvodnih procesov ni mogoče spregledati opazne rasti uporabe industrijskih robotov. Možno jih je uporabljati prav v vseh dejavnostih industrije, kot so: strega in montaža, posluževanje, kontrola in meritve, pakiranje, varjenje, poliranje, lakiranje ... Robotske montažne celice, z ali brez integriranega robotskega vida, tako postajajo pravilo in ne več izjema. Njihova uporaba, v primerjavi s klasičnim načinom montaže, omogoča tudi do 25% povečanje produktivnosti. Nezanemarljivo pa je tudi dejstvo, da je v primeru prehoda na drugačen izdelek oziroma njegovo izpeljanko v grobem potrebno le reprogramiranje celice. S tem je zagotovljena njihova splošna uporabnost, neodvisnost od življenjske dobe izdelka in relativno kratki časi uvajanja, nastavljanja in menjav.

Podjetje Domel d.d. – PC OZI je tako od leta 2006 za svetovno znanega proizvajalca robotov Stäubli uradni zastopnik in distributer za slovenski trg. Pri odločitvi za prevzem zastopstva je bila odločilna ocena, da je veja robotike pomembna perspektiva, ki bo v segmentu zastopstev predstavljala pomemben delež prihodka prodaje našega oddelka. Pomembno pa je tudi dejstvo, da v primeru vgradnje robotov v avtomatizacijo Domel-ovih proizvodnih procesov le-te lahko nabavljamo po bistveno nižji ceni, kot bi jih sicer dobili pri konkurenčnem ponudniku oziroma na trgu.

Paleta robotov Stäubli obsega 19 različnih tipov robotov, tako po velikosti kot namenu uporabe. Njihova značilnost je: visoka natančnost in ponovljivost pozicij pri velikih hitrostih pomikov, kompaktnost izvedbe, majhna poraba prostora in energije, poljubna možnost montaže (tla, stena, strop) ter enostavno programiranje in upravljanje s pomočjo SRS Stäubli Robotic Studia.

V četrtek, 27.11.2008, je bil tako v okviru promocije, demonstracije in prikaza uporabnosti robotov v proizvodnih procesih organiziran »Dan robotike Stäubli – Domel«, ki je bil zaradi potrebe po velikem razstavnem

prostoru, možnosti dostopa in postavitve demo robotskih celic organiziran v športni dvorani v Železnikih. Poleg predstavnikov podjetja Domel sta na predavanju sodelovala tudi ga. Ellen Nobbenhuis in g. Hansi Berr, ki v podjetju Stäubli delujeta na področju Customer supports. Predstavitve pa se je udeležil tudi g. Alexander Müller, vodja prodaje za vzhodni del Evrope. Omenjene predstavitve se je tako poleg »Domelovcev« udeležilo preko 40 potencialnih uporabnikov s področja celotne Slovenije. Udeleženci so si tako lahko ogledali 5 razstavljenih modelov robotov, vgrajenih v 4 delujoče demo celice, na eni od aplikacij pa so se lahko preizkusili tudi v spretnosti upravljanja z robotom.

Prva robotska celica je demonstrirala odzemanje kosov na stroju za brizganje plastike, pri kateri je bil uporabljen tip robota TX90XL in VALplast programska aplikacija. Ta izvedba programa omogoča hitro in enostavno pripravo in prilagoditev robota za zahtevano izvedbo delovanja, saj vsebuje že prednastavljene programske možnosti. Pri omenjenem primeru je robot odvzel odbrižgan kos iz orodja na stroju ter hkrati sledil procesu izmetavanja kosa oziroma pomiku izmetačev. V omenjeni aplikaciji programske opreme je vključena softverska opcija Compliance. S tem načinom delovanja prihranimo pri enostavnejši izvedbi prijemala.

Druga celica je prikazovala princip obdelave in montaže dveh sestavnih delov ohišja. Šestosni robot TX60 je odvzel odbrižgan kos spodnjega ohišja iz orodja in ga odložil v obdelovalno ležišče. Štiriosni robot RS60 je nato pripravil kos mehansko obdelal-raziglal. Po končani obdelavi robot TX60 pokrije predhodno obdelan kos z novim zgornjim delom ohišja. Sledilo je vijačenje, ki ga je ponovno izvedel robot RS60. Slednji je namreč po končani operaciji raziglanja demonstriral tudi princip menjave orodij s pomočjo sistema za hitro vpenjanje in menjavo.

Tretja celica je prikazovala robot TX60, ki je namenjen delovanju v čistih, sterilnih prostorih. Ti roboti se uporabljajo v medicini, farmacevtski in prehranski industriji.

Četrta demo robotska celica je bila izvedena z robotom TX60. Namenjena je bila predstavitvi načina programiranja in upravljanja robotov Stäubli z VAL3 programsko opremo. Udeleženci predstavitve so lahko s pomočjo računalnika in ročne posluževalne naprave različne možnosti lahko tudi sami preizkusili.

seminar robotike

KITAJSKA KOTIČEK

ZA SVET DELAVCEV

Aleš Leben

V deželi, kjer prebiva več kot 1,3 milijarde ljudi, ne manjka poslovnih priložnosti. Le-te pa niso pridobljene na tako lahek način, kot si mi včasih predstavljamo. Včasih so imeli na Kitajskem zaprto gospodarstvo, zadnjih dvajset let pa previdno uvajajo tržne reforme, ki pa seveda ne smejo ogroziti enopartijskega sistema. Že večtisočletna zgodovina narekuje tradicijo upoštevanja hierarhije, kar se kaže v zasebnem in poslovnem svetu. Nekoč cesarski uradniki so se danes pač prelevili v partijske funkcionarje s podobnimi pooblastili, zamenjalo se je le okolje delovanja.

Prevozno sredstvo namreč ni več konj. Ta skupaj s psom raje konča na krožniku restavracij. Da ne pretiravam preveč, le-ta ni tako pogosto na jedilniku. Ko že omenjam okolje, je le-to sekundarnega pomena ob hitrem gospodarskem razvoju. Kitajci sodijo v sam vrh onesnaževalcev zraka na svetu. Olimpijske igre so menda na tem področju prinesle izboljšanje, vsaj tako pravijo. Pred in med njimi so namreč zaprli veliko firm, ki predstavljajo večje onesnaževalce.

A le za ta čas. Žal s tehničnega vidika stopnje onesnaženosti ni bilo možno izmeriti. Prepovedan je bil namreč vnos merilcev smoga. Tudi ostalih stranskih učinkov olimpijade, kot so kršitve prepovedi pljuvanja, nošenja belih nogavic in nakupovanja v pižami nisem opazil. Mogoče je Suzhou pač še predaleč od Pekinga. Tare jih tudi pomanjkanje energije. Kljub temu jih to ne ovira pri tem, da so mesta ves čas osvetljena, kot da bi bilo vsak dan novo leto. Ta davek se lažje plača z občasnim izklapljanjem električne energije posameznim delom industrijskih parkov. Za delavce to pač pomeni hura, prosti čas.

Še pred nekaj leti so podpirali vse tehnologije, važen je le bil le denar. Danes ni več tako. Hočejo postati država z visokotehnološkim gospodarstvom. Investicije, ki zahtevajo le poceni proizvodnjo, niso več zaželeni. Ukinili so spodbude za investicije, olajšave za davek na prihodek podjetij, ni več izvoznih olajšav za razne izdelke. Nova delovna zakonodaja zaposlenim zagotavlja večjo zaščito pred odpuščanjem in višje odpravnine, zato so stroški proizvodnje večji. Strožji so tudi okoljski predpisi. Posledica teh predpisov je bil premik okolju neprijetnih tovarn iz urbanih središč na podeželje. Da bi pocenili stroške proizvodnje že iščejo nove države s poceni delovno silo, kot so Indija, Vietnam ... Je pa res, da smo tujci navajeni le večjih mest, ki pa so nasičena in pomenijo nekaj v očeh Kitajcev. Davek za pomembnost pri lokalni oblasti na podeželju pa predstavljajo predvsem logistične povezave.

Za samo delo tukaj je dobrodošlo poznavanje načina življenja in poslovnih navad. Jezik je prav gotovo ovira, pa tudi znanje angleščine še ni tako razširjeno. Problem je tudi v samem šolskem sistemu, ki ne bazira na govornem angleščini, ampak na učenju slovnice. Predvsem mladi znajo nekaj angleščine, a se večkrat bojijo spregovoriti. Pri komuniciranju Kitajci redko pokažejo slabo voljo. Mimika obraza je ponavadi ves čas enaka. Kadar pri poslu izjavijo, da ni težav, takrat praviloma so. Pri vsaki zadevi sta potrebna vztrajnost in določen čas. Časa jim namreč nikoli ne zmanjka. Na posloven odnos gledajo bolj osebno. Poznavanje pravih ljudi (guan xi) prav gotovo odpira marsikatera vrata in možnost pridobitve informacij. Da bi dosegli le-to, pa včasih preteče veliko »vode«.

Za pravi vtis s Kitajske pa je najbolje, če jo spoznaš na lastni koži. Le informacije od nas, na Kitajskem živečih tujcev, obisk dežele v okviru turistične agencije ali pa preživljanje časa z zaseko v hotelu, prav gotovo ni pravi način za spoznavanje te dežele. Sodbo pa prepustim vam.

pisarna v Suzhouju

Suzhou

Bliža se konec leta, ki se bo za naše delavce po sili razmer zaključilo nekoliko prej, kot je bilo predvideno. Trenuten položaj gospodarstva zaradi recesije ni najbolj rožnat. S skrajšanjem delovnega tedna, prisilnimi dopusti in nenazadnje tudi odpuščanjem se srečuje nemalo podjetij. Nekoliko ironično je, da države najprej pomagajo bankam, ki so v veliki meri krive za nastale razmere. Proizvodna podjetja pa naj poskrbijo sama zase.

Roman Prezeli

Takšnih obdobji niti največja in najbolj zdrava podjetja – multinacionalke – ne prebrodijo brez posledic. Toliko težja naloga je to za manjša podjetja, kamor sodi tudi Domel. Ni pa to prva preizkušnja, pred katero smo postavljeni v tem letu. Začelo se je že v februarju, nadaljevalo preko polovice leta ter se končalo z odstopom novega člana uprave. Bilo je nemalo govoric, kot vedno pa ni bilo na razpolago dovolj pravih informacij. Včasih si kar želim, da bi bil Mozaik dnevnik.

Mohor Markelj

Brez dodatnega dela na kadrovskem področju pa ni minilo tudi delo v svetu delavcev. Tako je s 1.7. 2008 pričel z delom kot direktor podjetja Domel Energija g. Tone Luznar. Ker zaposleni s individualnimi pogodbami ne morejo voliti ali biti izvoljeni v svet delavcev, je g. Luznar podal tudi odstopno izjavo. V takem primeru bi njegovo mesto moral prevzeti naslednji po rezultatih volitev. To je bil g. Jože Tavčar, ki pa je v tem času že končal z delom v Domelu in tako za zastopanje oddelka razvoja in tehnologije ni bilo več kandidata. Na svetu delavcev smo se zato dogovorili, da bo to nalogo do novih volitev prevzel g. Mohor Markelj.

G. Luznar je bil tudi član nadzornega sveta Domel, d.d., zato smo preverili, kako je z njegovim mandatom. Ker je zakonodaja to dopuščala, smo se dogovorili, da ostane sestava nadzornega sveta s strani sveta delavcev nespremenjena. Tu pa nam jo je zagodla vlada, ki je konec avgusta sprejela novelo Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, kjer je v 79. členu izrecno napisano, da predstavnik delavcev v nadzornem svetu oziroma upravnem odboru družbe ne more biti v družbi zaposlena oseba, ki po tem zakonu nima pravice voliti in biti izvoljena v svet delavcev. Tako je bil na 26. redni seji kot novi član nadzornega sveta Domel, d.d. izvoljen g. Mohor Markelj.

Na tej seji je svoj odstop z mesta člana sveta delavcev zaradi nepodpore s strani sveta delavcev ter njegovega nadrejenega podal tudi g. Janez Zdravec. V montaži je bilo več kandidatov, ki bi lahko zapolnili izpraznjeno mesto, tako da bomo ponovno pregledali rezultate volitev. Član sveta delavcev bo postal naslednji izmed kandidatov z največjim številom zbranih glasov.

Kot sem omenil že na začetku, se bliža novo leto. To je čas, ko si praviloma vsakdo naredi obračun za preteklo leto. Sam sem prepričan, da smo v svetu delavcev delali dobro, čeprav ne vedno optimalno. Upravi smo predlagali marsikatero spremembo ter opozarjali na dogajanja v podjetju. S strani delavcev smo (preko predstavnikov ali pa preko skrinjic) dobili marsikatero pripombo ter predloge za izboljšave. Potrudili smo se, da so bili ti predlogi in vprašanja naslovljena na prave ljudi. Je pa povsem človeško, da se kdaj pripeti kakšna napaka. Upam, da jih ni bilo preveč, in se za morebitne tudi opravičujem. Hkrati izkoriščam priliko, da lahko vsem zaposlenim zaželim »Srečno, zdravo in uspešno leto 2009«.

ČAS JE ZA URO INOVATIVNOSTI

Andrej Šuštar

Srečanje z g. Petrom Florjančičem, ikono slovenskega inovatorstva, ki pri svojih devetdesetih pomladih še vedno aktivno ustvarja, ti da pečat in željo po tem, da bi kaj izumil. Ampak, ko se človek napreza, ni nič... In prav na to opozarja tudi g. Florjančič.. Človek, ki ima za sabo burno in bogato življenje, 70 let aktivnega ustvarjanja in inoviranja, ki je lastnik okrog 400 patentov, pravi, da je njegovo načelo opazovati svet okrog sebe, spoznavati kaj ljudem manjka, kako kaj deluje, kaj bi lahko ljudem olajšal. Vse ideje, ki se mu ob tem porajajo, si vestno sproti zapisuje, hkrati pa poudari, da je potrebno iskati in težiti k čim bolj preprostim rešitvam. Pravi, da je vsaka rešitev neke vrste izum, če ne za širšo javnost, pa za nas osebno.

Zadnje tedne je v medijih mnogokrat omenjena beseda kriza, finančna in gospodarska, beremo in poslušamo o recesiji, krčenju proizvodnje, odpuščanju. Razmere, ki se dogajajo na svetovnih trgih, dodobra občutimo tudi v našem podjetju. Prihajajo negotovi časi. Kako globoka bo kriza in koliko časa bo trajala, ne ve nihče. Hkrati pa ravno tako veliko beremo in poslušamo o inovativnosti. Predvsem uspešna in v prihodnost usmerjena podjetja na veliko govorijo o pomenu inovacij in inovativnih pristopih pri svojem poslovanju. Večkrat omenjena trditev, da je kriza priložnost, se sliši zelo utopično. Pa vendarle ni čas za malodušje. Verjetno je ravno inovativnost najboljše zdravilo za krizno obdobje. Podjetja, ki bodo hitro ukrepala, ki bodo zmanjšala stroške, se prav odločala, ubrala nove poti, se prilagodila razmeram, korenito izboljšala svoje procese v tem času, bodo ne samo preživela, temveč bodo še bolj pripravljena na čas ponovnega gospodarskega vzpona.

Zadnje čase nobena organizacija ne govori več, da je kakovost njihova konkurenčna prednost. Seveda je kakovost izdelkov in procesov poslovanja izrednega pomena, ampak to postaja neka osnovna norma. Kakovost je predpogoj. Enostavno si ne moreš privoščiti slabe kakovosti izdelkov na trgu, kjer vlada ostra konkurenca. Če kakovosti ni, tudi podjetja kmalu ni.

Danes zmagujejo organizacije, ki prehajajo od kakovosti k odličnosti, posvečajo večjo pozornost zaposlenim, razvijajo in koristijo njihove talente, stalno napredujejo in

izboljšujejo svoje procese, iščejo nove pristope, razvijajo nove izdelke in storitve.

Tudi v Domelu dajemo inovativnosti vedno večji pomen. To nam narekujejo tudi naše vrednote, ki jih imamo zapisane v dokumentu Temeljna načela, še posebej ustvarjalnost, ambicioznost in podjetnost, ki so predpogoj za razvoj inovativnosti. Letos smo izvedli akcijo POKA YOKE z namenom spodbude in informiranja o pristopih za preprečevanje napak. Sanacijski program je poln inovativnih pristopov najvišjega vodstva, v samem dokumentu pa so jasno navedeni tudi cilji v številu predlogov izboljšav, ki ga mora doseči posamezna področje oz. poslovna enota. Ti predlogi se evidentirajo v sistemu SORA. V dosednji praksi je opaziti, da se dejansko veliko izboljšav realizira, v sistem pa niso zapisane, kar je velika škoda. Tu imamo še

Domel je vsako leto uspešen na regijskih in republiških razpisih za nagrade glede inovativnosti. K temu najbolj pripomorejo posamične večje inovacije, predvsem na področju razvoja novih izdelkov. Ne moremo pa biti zadovoljni s številom evidentiranih predlogov na zaposlenega, saj daleč zaostajamo za najboljšimi v Sloveniji. Prav zato smo za leto 2009 postavili drzen, a uresničljiv cilj, da skupaj registriramo 500 predlogov izboljšav.

veliko rezerv.

URA INOVATIVNOSTI 2008

V tovrstnih prizadevanjih smo se odločili, da nadgradimo tudi vsakoletno akcijo nagrajevanja naj Domelovcev – URO KAKOVOSTI. Z upoštevanjem Domelove

strateške usmeritve in izzivov svetovnega trga se je rodila ideja o URI INOVATIVNOSTI. Vodstvo je odločeno, da je to prava smer in tako bomo nagrade ure inovativnosti prvič podelili že v začetku naslednjega leta za največje dosežke sodelavcev v letu 2008. Ura inovativnosti bo nadaljevala uveljavljeno tradicijo podeljevanja ur, kot simbola natančnosti in urejenosti, ura pa nam tudi govori, da čas teče, da je treba iti s časom naprej.

Ni dovolj, da razmišljate bolje. Razmišljajte drugače.

(Harry Backwith)

Izbor najbolj inovativnih sodelavcev bo izveden na osnovi objektivnih merljivih rezultatov, to so vpisani in realizirani predlogi inovativnosti v Sistemu stalnih izboljšav Sora (3i – ideje, izboljšave, inovacije). Posamezni kriteriji izbire bodo točkovani. Kandidat z največ točkami bo dobitnik zlate ure inovativnosti. Zaposleni v Domelu bodo razdeljeni v 10 skupin in zmagovalci posameznih skupin bodo prejeli srebrno uro inovativnosti. Določen bo vstopni prag za nagrado v skupini, to na primer pomeni, da če posamezna skupina s predlogi izboljšav ne sodeluje, v tem primeru skupina nima nagajenca. Poleg ur bomo podelili še koriščenje Domelovih počitniških kapacitet in druge praktične ali denarne nagrade.

Ocenjevanje za izbor nagajencev bo potekalo po naslednjih kriterijih:

- gospodarska korist ali tržna zanimivost
- invencija ali inovacija
- pozitivni učinek na okolje
- število hitrih predlogov

Kako napisati predlog izboljšave?

Predlog vpišemo direktno v računalnik na Domelovi intranet strani **Proces stalnih izboljšav – SORA** / Ideje izboljšave inovacije / Vpis predloga

Prva kontaktna oseba pri registraciji predloga je neposredni nadrejeni oz. vodja skupine.

Predlog lahko napišemo tudi na tiskani obrazec in ga damo neposrednemu vodji, ki bo zagotovil vpis v bazo podatkov.

ZA ZVONCEM

Upam, da bomo s pomočjo URE INOVATIVNOSTI dvignili zavest o inovativnosti v Domelu. Vsi smo na isti poti spremembe oz. spremembe kulture podjetja: vedno bolj moramo biti odprti za spremembe, upoštevati drugačna mnenja, kritike, predloge, ki vodijo k izboljšanju, povečanju učinkovitosti, zmanjšanju stroškov, zadovoljstvu kupcev. Posebej to velja za vse vodje, ki morajo biti zgled svojim zaposlenim v podpiranju in kreiranju pozitivnih sprememb.

Vsekakor lahko rečemo, da bo inovativnost v prihodnjih letih odločilna za obstoj na zahtevnem svetovnem trgu. To pomeni, da moramo iskati najboljše rešitve, tako z uvajanjem drobnih izboljšav in koristnih predlogov, ki so v končni fazi dobra podlaga v procesu nastajanja velikih inovacij. Zato pa, po mnenju g. Florjančiča, moramo pustiti prosto pot domišljiji in biti vztrajni.

Kje iskati izboljšave:

- odpravljanje vzrokov napak in zastojev,
- preprečevanje ponavljanja napak in uvajanje varovalk, ki preprečujejo, da bi se napaka zgodila (Poka-Yoke)
- odpravljanje nepotrebne dela,
- izboljšave na izdelkih
- odpravljanje izgub na materialu in energiji,
- zniževanje proizvodnih stroškov izdelka,
- urejanje in čiščenje delovnih mest,
- odpravljanje izgub zaradi menjav in okvar,
- zmanjševanje stroškov vseh vrst materialov,
- uvajanje novih pristopov, ki povečujejo učinkovitost
- drzne ideje naših priložnosti

Peter Gortnar

V starem delu Železnikov, »v gorenjem koncu«, se na predbožični popoldan zberejo fantje, da se dogovorijo o poteku običaja, ki se imenuje »za zvoncem«. To je nekakšna budnica za polnočnico. Običaj je posledica tega, ker je lokalni veljak Plavc nekoč zaspal in zamudil polnočnico. Zaradi tega se vsako leto na predbožični večer »gre za zvoncem«.

Ko sem še sodeloval pri tem običaju, je potekal tako, da smo se samski moški (obvezno morajo biti iz gorenjega konca in samski) zbrali v lokalni gostilni. Ker običaj poteka zelo enostavno in spontano, je bilo to, da smo se zbrali v gostilni, zelo na mestu. Po »naporni diskusiji« je bilo najprej potrebno pridobiti zvonec, ki je bil takrat shranjen v cerkvi Sv. Antona. Torej smo šli po zvonec. Ker je eno leto dolgo obdobje, je bilo potrebno opraviti preizkus, če nam zvonjenje še gre od rok. Zvonec je velik približno petnajst centimetrov in je pritrjen na ročaj, tako da ga tisti, ki ga »goni«, lahko drži. »Goniti zvonec« pomeni, da se z zvoncem na nek način upravlja. To pa poteka tako, da začneš z iztegnjeno roko ob telesu, ko je zvonec na najnižji točki, nato roko skriš in zvonec dvigneš do največjega možnega mesta, tako da je le-ta obrnjen narobe, pri naslednjem koraku se zaustaviš na mestu, ko sta laketi in nadlaketi pravokotno, nato roko zopet spustiš, da je iztegnjena ob telesu navzdol. To se ponavlja, seveda pa vse to počneš ob zmerni hoji. Tega običaja se udeleži včasih manj, včasih pa več ljudi. Nekateri prihajajo vsako leto, tudi iz drugih krajev. Seveda so to Železnikarji, ki so se preselili, in se posebno za ta običaj vedno vrnejo. Točno ob desetih zvečer se izpred kulturnega doma odpravi sprevod proti »gorenjem koncu«. Na čelu spreveda je moški z zvoncem, za njim pa ostali udeleženci, ki pojejo božične pesmi. Ob »budnici« ne manjka pokanje petard in ostalih pirotehničnih izdelkov.

Pred tridesetimi, štiridesetimi leti še ni bilo na razpolago toliko sredstev pirotehnike. Kdor je želel imeti petarde, je moral ponje v Avstrijo ali Italijo. Pri nas smo pokali s pločevinkami ali z bolj nevarno zmesjo minija in bronze. Spomnim se, da smo uporabljali le pločevinke od lakov ali barv, ker so samo te pločevinke imele ustrezen pokrov. Najprej smo na dnu pločevinke izvrtali majhno luknjico, pokrov pa smo z vrvjo privezali na pločevinko, da ga ob eksploziji ni predalec odneslo. V tako pločevinko smo dali košček karbida, nanj pljunili, zaprli pokrov, da se je pričel ustvarjati plin in nato pločevinko položili na tla. Nanjo smo stopili tako, da je bilo mogoče pred luknjico držati prižgano vžgalico in reakcija je povzročila približno tak pok, kot ga povzroči petarda. Pokanje med hišami je bilo najbolj učinkovito, saj je tako odmevalo, da bi še mrtveca zbudilo in ne bi zamudil polnočnice. Zaradi prehudega pokanja je bil kakšno leto sprevod tudi prepovedan. Prvotno so najbrž streljali z možnarji, če sploh so.

Da se vrnem na potek spreveda. Pet ali šest fantov se menjava ob zvoncu, ker je le-ta kar težak. Ko sprevod pride do plavža, se povorka ustavi ob stojnici s čajem in kuhanim vinom. Tisti, ki se niso srečali celo leto, se pogovorijo, si voščijo za praznike, nekateri pa nadaljujejo s petjem.

Zvonec pa nesejo dalje do Vancarja, nato k Matijovc, čez cesto do Konjarja in nato na Maln. Na vsaki od teh postaj se fantje pogovorijo, lahko tudi zapojejo z domačimi in voščijo božič, seveda se tudi okrepečajo z dobrotami, ki jih jim pri vsaki hiši ponudijo. Zvonec se vrne pred plavž in nazaj skozi stari del Železnikov do »gase« - prehoda med Ponivčkovu in Bargeljnovu hišo. Tam fantje nesejo zvonec skozi Fužinco do Logu, nato pa čez most in se ustavijo pri Štalc, kjer je enak postanek kot pri vseh prejšnjih hišah. Zvonec se nese tudi na pokopališče, nato pa nazaj v cerkev in tam čaka na naslednji sveti večer.

Ljudje spremljajo zvonec do Bargeljna, nato se vrnejo domov ali pa počakajo na polnočnico v eni od lokalnih gostiln. Običaj sem opisal tako, kot je potekal v času, ko sem še sam sodeloval pri njem.

BOLNIŠKI

IZOSTANKI V LETU 2008

Janja Kozjek

V desetih mesecih leta 2008 smo imeli v Domelu 4,47 % bolnih, kar za podjetje pomeni 370.000 EUR stroškov. Od tega je bilo 3,45 % bolniških odsotnosti do 30 dni. Podjetje je za to moralo plačati 244.000 EUR, torej v povprečju 24.400 EUR na mesec. To je mnogo prevelik strošek za podjetje. Da bomo tako velike stroške zmanjšali, je uprava v začetku letošnjega leta sprejela sklep, da bodo na področju spremljanja bolnih potrebni aktivnejši ukrepi. Zato smo obstoječi organizacijski predpis o bolniških odsotnostih (OP 16.02.02) nadgradili s projektom, ki ga opisujem v nadaljevanju.

IZBOLJŠAJMO NAČIN ŽIVLJENJA IN OSTANIMO ZDRAVI

Slogan: "Skrbim za svoje zdravje"

Slednje je naslov projekta, ki se bo začel izvajati s 1.1.2009. S tem datumom bo začel veljati spremenjen organizacijski predpis o bolniških odsotnostih.

Kot smo pisali že v junijskem glasilu, je uprava za leto 2008 sprejela sklep, da se denarnih nagrad zaenkrat ne bo izplačevalo, ker zmanjšanje bolnih ni upravičilo izplačila nagrade za prisotnost. Nadalje je uprava sprejela sklep, da se bodo bolniški izostanki spremljali še bolj sistematično, tudi preko razgovorov z vodji in direktorji. Razgovore po končani bolniški je predpisoval že obstoječi organizacijski predpis, zato smo ga samo nadgradili.

Nov projekt je zamišljen zelo široko. Njegov namen ni samo v nadzoru zaposlenih zaradi bolnih, ampak tudi v vzajemni pomoči drug drugemu. Če imamo kakršnekoli težave, ki so povezane z delovnim mestom, to moramo povedati vodji oziroma direktorju področja. V ta namen bodo pripravljene posebne obrazce, ki bodo od novega leta naprej na intranetu, v predlogah, kjer bodo tudi sistemska navodila za izpolnjevanje obrazcev.

Ko se bomo vrnili z bolniškega dopusta, nas bo vodja vprašal, če smo se pozdravili. Po svoji volji bomo lahko povedali, kaj nam je bilo in kakšne težave imamo. V primerih, ko bodo bolniški izostanki večkratni in ponavljajoči, bo vodja predlagal obravnavo na bolniškem timu. Tukaj se bomo pogovorili, kako skupaj rešiti nastale težave. V primerih, kjer ne bomo našli ustrežne rešitve, se bo vključil še direktor področja.

Kot sem že navedla, je projekt osnovan na treh temeljih, in sicer:

- Skozi razgovore in vodenje sodelavcev ugotoviti, na kakšen način jim pomagati, da bodo imeli čim manj periodičnih bolniških izostankov.
- Sodelavcem, ki so zboleli za hujšimi boleznimi, nuditi strokovno pomoč pri pritožbah na ZZZS in ZPIZ ter jim zagotoviti ustrežna in prilagojena delovna mesta.
- Ozaveščanje, informiranje in spodbujanje vseh, da začnemo bolj zavestno skrbeti za

svoje zdravje: razne aktivnosti, pomoč pri odvijanju od kajenja, alkohola, zdrava prehrana, cepljenje proti gripi ...

Kot sem že omenila, moramo stroške bolniških izostankov zmanjšati oziroma jih preprečiti z določenimi ukrepi.

Velikokrat o svojem zdravju začnemo razmišljati šele takrat, ko ga izgubimo.

Vsak, ki dela v Domelu, se mora vprašati, kakšna je njegova vloga v podjetju. Kaj je njegovo poslanstvo v podjetju? Poleg tega se glede na krizno situacijo moramo zavedati, da je delo v podjetju priložnost, da izpolnimo svoje poslanstvo in cilje.

Začeti moramo razmišljati o sebi:

- Kako se upreti bolezni?
- Kako premagati bolezen?
- Kako ostati zdrav?
- Kako spoznati in se zavedati, da delamo zato, da lahko živimo in da je delo naša potreba in priložnost?

Poleg navedenega moramo zavestno razvijati pozitiven mišljenje, imeti pozitiven odnos do sebe in do svoje okolice. Prav tako moramo razvijati pozitiven odnos do dela, ki ga delamo in ga opravljati kvalitetno in odgovorno. V najrazličnejših situacijah moramo razmišljati optimistično, imeti zaupanje in veselje do svojega dela z mislijo: SEM-LAHKO-ZMOREM.

Tudi na dopustu se marsikdo še vedno ne more odlepiti od službe. Nekateri zato, ker pri delu tako uživajo, da sami zase menijo, da dopusta ne potrebujejo.

Ker smo ljudje različni, se nam dogajajo najrazličnejše stvari. Tako sem zasledila članek, ki ga želim deliti z vami, in ki naj vam bo v premislek.

Kakšne so lahko posledice, če človek dalj časa ne »izklopi«, ne gre na dopust oziroma nikoli nima časa za počitek?

Dopust sam po sebi ne more nadomestiti celoletnega ustreznega ritma obremenitve in počitka. Pričakovanje, da bo dopust preprečil izgorevanje, lahko primerjamo s pričakovanjem, da nam bo tritedensko obiskovanje fitnesa zagotovilo trajno kondicijo za vse leto, po možnosti celo za to, da bi vsak dan pretekli maratonsko progo. Vse leto moramo skrbeti za ustrežno razmerje med obremenitvami in razbremenitvami.

Navadno velja, da ljudje, ki sebi ne zmorejo zagotoviti sprotnega razbremenjevanja in počitka, tudi dopust pogosto uporabijo za nove obremenitve, namesto da bi si zagotovili počitek in regeneracijo. Slovenci smo prepogosto

ČE ZBOLITE V ČASU KOLEKTIVNEGA DOPUSTA, KI GA IMAMO OD 22.12.2008 DO 2.1.2009, JE POTREBNO BOLNIŠKO ODSOTNOST SPOROČITI V 24 URAH NA TELEFON: (04) 51 17 100 (varnostna služba).

prepričani, da moramo »koristno« uporabiti tudi prosti čas. To je vgrajeno v našo temeljno vrednoto: pridnost. Pozabljamo pa, da bi bilo bolj smiselno storilnost (pridnost) zamenjati z učinkovitostjo. Utrujeni pač ne moremo biti učinkoviti.

Kako nastane izgorelost?

Ko porabimo del energije (telesne, kognitivne, čustvene), se pojavi stanje utrujenosti. To odpravimo s počitkom ali z zamenjavo aktivnosti. Nakopičeno utrujenost zaradi pomanjkanja počitka in okrevanja po naporu imenujemo preutrujenost. V tem stanju se kdaj pa kdaj znajdemo vsi. Odločitev, kako bomo takrat ravnali, je zavestna in lahko pomeni izbiro med zdravjem in boleznijo.

Kandidat za izgorelost bo znamenja preutrujenosti ignoriral in še povečal svojo aktivnost, delovati bo začel skrajno storilno, namesto da bi se odmaknil od obremenitev. Z begom v deloholizem telesna opozorilna znamenja poniknejo, nadaljnje izčrpavanje pa vodi v izgorevanje. Pojavi se občutek kronične utrujenosti, ki ga taka oseba ignorira in presega z aktiviranjem novih in novih osebnostnih resursov - deloholizmom.

Kakšna so znamenja v posameznih stopnjah izgorevanja?

Na prvi stopnji izgorevanja je število znamenj manjše, zato ima človek občutek, da gre za začasno stanje, ki ga je mogoče odpraviti z ignoriranjem počutja in krajšim dopustom. Značilni so izrazita storilnostna usmerjenost, občutek odgovornosti ter občutek, da nas vsi potrebujejo. Prva stopnja izgorevanja navadno traja več let, lahko tudi do 20 let. Na telesnem področju se kronična utrujenost kaže tako, da ob počitku ne mine, pojavijo se bolečine zjutraj in zvečer, napadi hitrega utripanja srca ali panični napadi, gastroenterološke težave in motnje spanja.

Na psihičnem področju se kaže kot povečana dejavnost, frustriranost, razočaranje nad ljudmi, občutek, da so stiki z ljudmi naporni, razdražljivost, anksioznost, žalost, zanikanje telesne in psihične utrujenosti ter bolečin, postavljanje potreb drugega pred svoje. Ob preizčrpanosti se na drugi stopnji, ujetosti, pojavijo panični napadi, znamenja depresije in občutek ujetosti v način življenja, dela in odnose. Na občutek ujetosti se taka oseba odzove aktivno, z zamenjavo delovnega ali osebnega okolja, vendar v nova okolja in odnose prenaša vzorce vedenja ter s tem vzroke za izgorelost in se še dodatno izčrpava, ker je za prilagajanje potrebna spet nova energija. Na drugi stopnji se pojavijo tudi občutki krivde in upadanje samopodobe. Ta stopnja lahko traja tudi leto ali dve.

Značilni so občasno ali trajno zvišanje krvnega tlaka, bolečine, glavoboli, slabše delovanje imunskega sistema (pogoste okužbe), alergije, kratkotrajni nenadni upadi psiho fizične energije. Na psihičnem področju pa občutek ujetosti ter potreba po umiku iz delovnega in življenjskega okolja, upadanje storilnostno pogojene samopodobe, jeza, ki se lahko stopnjuje do napadov besa, in cinizem, grobost, okrutnost, nezmožnost nadziranja čustvenih odzivov, občutki krivde zaradi upadanja storilnosti, motnje koncentracije in spomina, odtujevanje od bližnjih in sodelavcev, oteženo prepoznavanje laži in manipulacij, zanikanje lastnih potreb, samomorilne misli.

Kako se vse to konča?

Pri zadnji stopnji, adrenalni izgorelosti, nastopi skoraj popolna izguba energije, velik psiho fizični in nevrološki zlom, ki se zelo pogosto kaže v obliki hudih znamenj depresije, kar lahko pripelje tudi do samomora, možno je, da posameznik utrpí infarkt, akutne gastroenterološke težave in podobno. V tretjo stopnjo uvrščamo tudi stanje neposredno pred zlomom, ko so vsa znamenja na višku, vendar se človek kljub temu navzven trudi vzdrževati videz aktivnosti, pri čemer ne zmore več nikakršnega prilagajanja spremembam okoliščin.

Na telesnem področju se ta stopnja kaže kot skrajni upad telesne energije - vsak telesni gib pomeni napor - onemogočeno ali skrajno oteženo je ohranjanje budnosti - tudi do 18 ur spanja na dan -, značilni so bolečine v mišicah in sklepkih brez predhodnega napora ali znamenj patoloških sprememb, intenzivna znamenja senzorne prenasatčenosti in izčrpanosti, ki se lahko stopnjujejo do nevroloških bolezenskih znamenj (mravljinčenje po vsem telesu, tremorja, svetloba in zvoki so močno moteči), infarkt, možganska kap, akutne gastroenterološke motnje.

Na psihičnem področju pa se lahko kaže tudi kot nezmožnost koncentracije (do nezmožnosti branja in razumevanja prebranega), trganje miselnega toka, skrajno omejen kratkoročni spomin in motnje priklipa, nezmožnost odločanja, skrajna ranljivost, občutek nezaščitnosti, občutke nemoči in krivde zamenjata močna jeza in skrajni cinizem.

Kako na izgorevanje gleda okolica? Kakšne so posledice za tistega, ki izgori?

Najvišjo ceno plača tisti, ki izgori. Bolniška odsotnost z dela je zaradi izgorelosti v povprečju dvainpolkrat daljša kot pri drugih boleznih. Povečana bolniška odsotnost, zmanjšana produktivnost, negativen odnos in nemotiviranost za delo, zmanjšana sposobnost odločanja ter slabši odnos do sodelavcev in strank, velikokrat povzročijo prerazporeditev na nižje delovno mesto ali celo izgubo delovnega mesta. Temu lahko sledi izguba ekonomskega in družbenega položaja ter družbene moči.

Tretja posledica je socialna osamitev. Tak posameznik ne zmore vzdrževati in obdržati socialnih stikov. Izgorelost je med delodajalci (in sodelavci) sicer manj stigmatizirana kot druge psihične motnje, saj raziskave po svetu kažejo, da delodajalci zaposlene, ki izgorevajo, doživljajo kot zelo zavzete in odgovorne, vendar tudi takega delavca nadomestijo, če je dolgo odsoten zaradi bolezni.

Vir: <http://www.mojevro.si/229469>

Vsem voščim lepe božične in novoletne praznike, z željo, da jih preživite s tistimi, ki jih imate radi, predvsem pa ostanite zdravi.

INTERVJU

MATEJA PINTAR

Danica Jelenc

Ob koncu oktobra so bili vsi mediji polni poročanja o obisku angleške kraljice v Sloveniji, o tem, ali je seznam povabljenec na večerjo pravi, ali so bili povabljeni pravi ljudje... Pri spremljanju večernih poročil sem zasledila, da je med povabljenici tudi Mateja Pintar, naše doline list. Kar naenkrat me je prešinila misel, da bi se lahko potrudila in bi naredila intervju z našo uspešno paraolimpijko. Toda kako? Takoj po končanih paraolimpijskih igrah in po sprejemih, ki so povezani z igrami, je odšla na prakso v Luksemburg. Mogoče bi se pa to dalo urediti preko elektronske pošte. Poslala sem ji elektronsko pošto, v kateri sem jo prosila, če mi bo odgovorila na nekaj vprašanj. Bila sem prijetno presenečena, ko sem v dobre pol ure dobila njen pritriljen odgovor. Lotila sem se dela in iz vsega skupaj je nastalo to, kar lahko preberete v nadaljevanju.

Zadnje čase se kar precej pojavljaš v medijih - kot nosilka bronaste medalje na paraolimpijskih igrah v Pekingu, ob odhodu v Luxemburg, ob povabilu na slavnostno večerjo z angleško kraljico ... Verjetno so to kar tri pomembna poglavja tvojega življenja, ki ti bodo za vedno ostala v spominu in imaš o vsakem veliko povedati.

Če pričneva kar z olimpijado. Svojo zbirko si dopolnila s še drugo posamično olimpijsko medaljo - v Atenah je bila to zlata, v Pekingu - zibelki namiznega tenisa - pa bronasta. Katera od njiju je bila težje prigarana?

Čeprav sem v Atenah osvojila zlato, v Pekingu pa bronasto medaljo in sta seveda obe povezani z veliko dela, odrekanja in še česa, se mi zdi, da je bilo kljub vsemu težje priti do stopničk v Pekingu, saj je bil tekmovalni sistem manj popustljiv, konkurenca večja in igrali smo na Kitajskem, v deželi namiznega tenisa. Poleg tega se je na vrhu veliko težje obdržati, kot pa ga enkrat doseči. V Atenah sem bila namreč debitantka in name nihče ni preveč računal, v Peking pa sem prišla kot prva nosilka. V času med obema olimpijadama sem se soočala tudi z različnimi težavami, zato je medalja s Kitajske zame še večji uspeh.

Na kakšen način se sploh pripravljáš na tako veliko tekmovalje, kot so olimpijske igre? Koliko časa na dan treniraš in kje?

Priprave na vsako olimpijado se začnejo pravzaprav takoj po koncu prejšnje, najbolj intenzivne pa so seveda zadnjo sezono pred igrami. Takrat treniramo tudi po 2x3 ure na dan - reprezentanca je trenutno bazirana v GRC Zapolje v Logatcu - poleg tega se udeležimo nekaj mednarodnih turnirjev, vsako leto pa imamo tudi devetdnevne priprave z reprezentanti iz drugih držav - te potekajo v Laškem. Za fizično pripravo skrbimo predvsem med »mrtvo« sezono, ko ni pomembnejših tekmovalj, in se zato lahko posvečamo vajam za moč, medtem ko med sezono delamo bolj na tehniki in kondicijo le vzdržujemo.

Na sami tekmi ne sme zatajiti niti fizična niti psihična pripravljenost. Kako ti uspe vse uskladiti?

Seveda sta psihična in fizična priprava povezani, saj se brez kondicije ne moreš dobro skoncentrirati in držati tekmovalnega tempa, vendar pa moram zase priznati, da sicer posebnih psihičnih priprav nimam.

Letos sta te na olimpijskih igrah kot gledalca spremljala tudi starša. Ali je to zate dodatna vzpodbuda, ali je trema zato še večja?

Zelo sem bila vesela, da sta me v Pekingu spremljala starša, saj je vedno lepo imeti navijače, s katerimi se lahko skupaj veselijo ali žalostijo, vendar pa to na mojo igro ne vpliva. Takrat se namreč poskušam osredotočiti samo na namizni tenis.

Ob prihodu iz Pekinga te je že na letališču pričakala množica tvojih sorodnikov, prijateljev in navijačev. Zate so pripravili tudi sprejem na Bukovici. Kakšni so tvoji občutki, ko se znajdeš pred množico ljudi in je treba nekaj povedati, se zahvaljevati...? Ali te je že kdaj premagala trema in nisi našla ustreznih besed?

Vedno je lepo priti domov, če te tam čaka veliko ljudi, ki te podpirajo in se veselijo s tabo. Ponavadi nimam težav s tem, da bi mi zmanjkalo besed (saj sem ženska :)), tudi trema nimam, povem pač tisto, kar me kdo vpraša...

Ob takšnih sprejemih verjetno dobiš tudi kar nekaj daril. Ali se mogoče spomniš najbolj nenavadnega darila?

Ja res, velikokrat ob uspehih dobim tudi kakšno darilo, ponavadi so to rože ali sladkarije. Seveda sem vesela vseh in ne bi rada koga užalila, saj je bilo kar nekaj tudi zelo posebnih; recimo ogromen dražgoški kruhek v obliki namiznoteniškega loparja, ki sem ga po prihodu iz Aten dobila od gospe Cirile Šmid. Moji sošolci iz gimnazije so mi takrat podarili lopar in žogice, na katere so se podpisali, moji sostanovalci tukaj v Luksemburgu pa so me razveselili kar z zabavo in torto v obliki namiznoteniške mize. Vseeno pa moram

Mateja Pintar na sprejemu pri kraljici Elizabeti II

bronasta medalja na paraolimpijskih igrah v Pekingu

priznati, da sem bila najbolj vesela mlajev, ki so jih tako pred 4 leti tako kot tudi letos zame postavili moj bratranec Uroš in sovaščani.

Verjetno se še nisi uspela spočiti od olimpijske mrzlice, ko si se že morala prižeti pripravljati na tvoj odhod na študijsko prakso v Luksemburg. Kolikor mi je znano, si poleg odlične športnice tudi zelo pridna študentka in zaključuješ študij prevajalstva. Kako ti uspe poleg treningov redno opravljati vse izpite?

No, z izpiti na faksu sem sedaj bolj ali manj zaključila, saj sem letos že absolventka; je pa res, da je bilo včasih študijske obveznosti kar težko usklajevati z namiznoteniškimi. V določenih obdobjih sem se bolj posvečala enim in drugič drugim, odvisno pač od tega, katero področje je bilo takrat »bolj pomembno«; pri tem so mi pomagali razumevajoči profesorji, pa tudi s trenerjem sva sezono navadno načrtovala tako, da se ni preveč pokrivala z izpitnimi obdobji. Kljub temu pa sem pred Pekingom obveznosti na faksu potisnila malo na stranski tir in zato mi je tudi ostalo še nekaj izpitov. Tudi tule Luksemburgu za študij ni veliko časa, tako da se bom temu posvetila po vrnitvi v Slovenijo.

V Luksemburgu sedaj že opravljaš prakso v Evropskem parlamentu. Kaj so pravzaprav tvoje zadolžitve? Sedaj je nekaj dni službovanja že za tabo, pa bilo zanimivo izvedeti, kako poteka tvoj delavnik?

V Luksemburgu sem s krajšimi prekinitvami zdaj preživela svoj prvi mesec. Tukaj sem praktikantka na slovenski enoti generalnega direktorata za prevajalstvo pri Evropskem parlamentu. V začetnem obdobju smo se predvsem seznanjali z EU kot celoto oz. segmenti, ki so pomembni za prevajalce, načinom dela, programi in orodji, ki se tukaj uporabljajo in podobno. Smo pa tudi že opravljali naše osnovno delo, torej prevajanje vseh vrst dokumentov, ki nastajajo v parlamentu. Sicer pa vsak dan – razen večine petkov, ko imamo polovični delavnik – delamo vsaj do 17.30 ure, tako da je dneva, ko pridem domov, že praktično konec. Kljub vsemu seveda poskušam najti čas tudi za druge aktivnosti, saj želim svoje bivanje v Luksemburgu čimbolj izkoristiti.

Kakšen pa je Luksemburg kot mesto? Si si že našla ustrezen prostor za treninge? Kako je v Luksemburgu poskrbljeno za vas invalide - kako je z dostopi v pomembne zgradbe, trgovine... v primerjavi s Slovenijo?

Luksemburg kot mesto in država mi je izredno všeč, je majhen in lep kot Slovenija, le precej bolj urejen na vseh področjih, tudi kar se tiče invalidov. Praktično nimam nikjer težav z dostopom, invalidom je prilagojen tudi javni promet. Imajo tudi posebne službe, ki se ukvarjajo samo s prevozi invalidov. Precej več imajo tudi parkirnih mest za invalide, ki jih »neinvalidi« nikoli ne zasedajo.

Kaj lahko počneš v prostem času, če ti ga sploh kaj ostane?

Večino prostega časa sem do sedaj porabila za urejanje raznoraznih stvari in za privajanje na novo okolje. Sedaj pričnjam s tečajem francoščine, naslednji teden bom šla prvič na trening v klub, ki mi je sporočil, da mi je pripravljen pomagati pri treningih, sicer pa upam, da mi bo kakšen vikend uspelo podrobneje raziskati samo mesto in okolico, saj iz Luksemburga res ni daleč do Nemčije, Belgije, Francije...

Prejšnji teden si bila povabljen na večerjo, ki jo je v čast angleški kraljici pripravil predsednik države dr. Danilo Türk. Kdaj si dobila povabilo in ali si bila presenečena, da si bila med srečnimi izbranci? Kako so v Luksemburgu sprejeli dejstvo, da boš po parih dneh službovanja za nekaj dni odsotna?

Povabilo na večerjo s kraljico je bilo zame zares lepo presenečenje in velika čast, kar so razumeli tudi sodelavci v parlamentu in mi prav vsi pomagali iskati rešitve, kako naj pridem domov.

Pri povratku domov si naletela na kar nekaj nepredvidenih težav. Ali lahko na kratko opišeš, kako je potekal tvoj povratek v domovino?

Pri vsem skupaj je šlo za veliko zmedo, saj so mi pri Brussels Airlines le nekaj dni pred načrtovanim letom sporočili, da ne smem na njihov let kot invalidka brez spremstva. To je bila zahteva Adrie Airways kot operatorja leta. Bila sem ogorčena in si rezervirala let z drugo družbo, Swiss Airlines, saj do sedaj takih težav še nisem imela. Vmes so potekali pogovori z Adrio, ki je zadevo tudi po rahlih grožnjah z vseh strani uredila, vendar pa sem jaz njihov let (in prevoz do letališča) zaradi težav in kratkega časa že odpovedala in kot rečeno rezervirala drugo karto. V petek ob 6h zvečer, dan pred načrtovanim odhodom, pa so mi let na enak način odpovedali tudi pri Swiss Airlines, tako da je vse skupaj izgledalo že precej brezupno, saj priti domov tudi ni bila edina stvar, na katero sem morala misliti. No, na koncu me je kar z avtom v Slovenijo pripeljal mož ene od sodelavk, po večerji pa sem z Adrio brez problemov priletela nazaj.

Kako je bilo z izbiro obleke za slavnostno večerjo? Kako ti je uspelo vse urediti v tako kratkem času?

Kar se obleke tiče, sem nosila spodnji del svoje maturantske obleke, zgornji del pa mi je v enem dnevu sešila znanka, gospa Mija, iz svile, ki sem jo prinesla s Kitajske, tako da je tudi tu vse potekalo zelo na hitro.

Koliko besed sta si izmenjali s kraljico, kaj te je vprašala?

Kraljici smo bili uradno predstavljeni in se rokovali z njo, priložnosti za pogovor pa ni bilo, saj je takoj po večerji odšla.

Za konec naj te vprašam še malo, kakšne načrte imaš v bodoče? Kako dolgo boš ostala v Luksemburgu? Kaj boš počela, ko se vrneš nazaj domov?

Naslednje štiri mesece, kolikor mi jih je še ostalo tukaj v Luksemburgu, se bom v prvi vrsti posvečala delu in se poskušala čim več naučiti ter seveda tudi na druge načine izkoristiti novo izkušnjo. Kot rečeno bom tudi tukaj trenirala, tako da bom po vrnitvi v Slovenijo lahko na polno začela s pripravami na novo sezono, saj z namiznim tenisom nikakor ne nameravam še kmalu zaključiti.

Verjamem, da tudi pri osvajanju namiznoteniških medalj še nisi rekla zadnje besede.

Katero večje tekmovanje je naslednje na vrsti? Verjetno pa si z mislimi tudi že v Londonu 2012. Ali boš dopolnila zbirko medalj še s srebrno?

Maja se začne nova serija turnirjev Protour, od katerih bo eden tudi v Sloveniji (Laško), junija pa bo že evropsko prvenstvo, tako da sta kar se namiznega tenisa tiče to v kratkem moja glavna cilja. Dolgoročno bo pa to tudi že London 2012. Tu bom seveda ciljala na zlato, a se najbrž tudi nad srebrom ne bom preveč pritoževala. Vmes si želim uspešno končati študij, potem bomo pa videli, kako se bo vse skupaj odvijalo.

Glede na vse povedano se vidi, da ti energije ne manjka in da imaš še mnogo načrtov v prihodnje. Želim ti, da bi jih čimbolj uspešno uresničila in da se bomo še velikokrat skupaj s teboj veselili tvojih namiznoteniških uspehov. Hvala, da si si kljub natrpanemu delavniku vzela čas in odgovarjala na moja vprašanja.

INTERVJU

VINKO NASTRAN

Katarina Prezeli

Nič ni več tako, kot je bilo. Vinkovo šolanje se je precej razlikovalo od današnjega, ko imamo super moderno devetletko, izbirne predmete, učencem prijazno šolo in oh in sploh. V Železnikih je zaključil 4 leta osnovnega šolanja in se nato še 4 leta šolal na nižji gimnaziji v Škofji Loki.

Kam pa vas je potem zanesla pot?

Želel sem se vpisati na srednjo tehnično šolo. Naredil sem sprejemni izpit. Toda, ali si lahko predstavljate, da je bilo tistih, ki smo izpit uspešno opravili, 450 preveč? No, med temi sem bil žal tudi jaz. In kaj sem potem hotel? Šel sem v Niko v vajeniško šolo. Dopoldne smo delali v delavnici, popoldne pa smo hodili v šolo. Od 2 popoldne do 8 zvečer.

Po treh letih sem šel na tehnično šolo, kajti sprejemni izpit mi je še veljal.

Službo sem potem nadaljeval v Iskri, kjer sem bil zaposlen v konstrukciji orodij. Želel sem študirati naprej, vendar sem moral počakati štiri leta, ker je v tovarni takrat primanjkovalo tehničnega kadra.

Kljub vsemu sem leta 1967 zaključil fakulteto in se vrnil v oddelke konstrukcije orodij. V glavnem sem konstruiral za montažo, kasneje pa tudi za druge oddelke. Takrat je bilo v proizvodnji še ogromno ročnega dela. Recimo, izolacija za rotorje se je ročno vlagala, dokler nismo »potuhtali« vlagalne priprave. Vse, kar je bilo avtomatizacije, se je načrtovalo v konstrukciji in kasneje naredilo v orodjarni. Težava je bila, ker smo morali vse sami narediti. Z lastnim znanjem. Nič nisi mogel kupiti. Včasih so s kakšnega sejma prinesli kataloge, to pa je bilo v glavnem vse, kar smo imeli na razpolago.

Zgodilo se je recimo tudi, da bi v proizvodnji že morali začeti delati motorje, pa kakšna priprava ni delala tako, kot smo si zamislili. Uh, vse sorte težav je bilo.

Ko vas takole poslušam, ugotavljam, da se nekatere stvari v vseh teh letih niso bistveno spremenile in da so nekatere omenjene težave iz preteklosti še vedno aktualne. katerih se najbolj spominjate?

Kolikokrat so stali trakovi, ker ni bilo materiala! Včasih tudi samo zaradi vijaka, ki ga ni bilo v firmi. Doživel sem tudi, da sploh nismo dobili plače, tako slabo nam je šlo. Pa smo kljub vsemu delali.

Preživel sem tri prisilne uprave. Ampak, nazadnje se je vedno nekako izšlo.

Kar nadaljujte ...

Zanimivo, koliko podjetij je izhajalo iz našega znanja. V bivši Jugoslaviji je bila v Prilepu v Makedoniji tovarna Mikron, kjer so izdelovali motorje, pa tudi mlinčke za kavo. V Idriji so začeli s proizvodnjo črpalk za pralne stroje, kar je bila tudi posledica našega znanja. Leta 1971 se je

preselila v Idrijo proizvodnja kompresorskih motorjev, ker pri nas ni bilo več prostora zanj, kajti začeli smo izdelovati sesalne enote. Tudi današnja Kovinoplastika Lož je se je razvila iz dela proizvodnje v Železnikih. Iz Loža so prišli k nam fantje, ki so se izučili v Niku.

Ali veste, česa se tudi zelo dobro spomnim? Ko smo naredili milijonti motor za Ameriko. Kakšen uspeh je bil to! Že to, da v enih Železnikih delajo za Ameriko, je bil pravi bum. Zadnji trije motorji so bili bronast, srebrni in - milijonti - zlat. Nato se je trak ustavil in ... veselica.

Ste vsa leta delali v konstrukciji orodij?

Ne. Leta 1978 so me premestili v orodjarno, kjer sem bil vodja do leta 1985. Zanimivo je, da v orodjarni še danes obratuje koordinatni vrtni stroj in to že od, ne boste verjeli, leta 1956.

In kaj je sledilo po letu 1985?

Potem sem postal vodja investicij. V tem času so bile na novo postavljene upravna stavba, livarna, štancarija, del montaže. Že takrat smo imeli v načrtu podreti okroglo stavbo, kar pa je ustavila vojna leta 1991. Okoli okrogle stavbe je bila tudi cela vrsta storij. Pošteno smo se namučili, da smo vanjo postavili tekoči trak, kajti treba ga je bilo postaviti »naokoli«. Enote so padale s traku. ... Nam je to požrlo kar nekaj živcev.

V planu smo imeli tudi razširitev parkirišča od bloka nasproti Domela do Bertoncljnovne hiše. Ideja je bila tudi, da na obstoječem parkirišču pozidamo še eno nadstropje. Vendar je, žal, vse ostalo pri zamislih.

Bil sem predsednik športnega društva Iskra (kasneje Domel). Zimski športi so imeli pri nas dolgo tradicijo. V športnem društvu sta bila združena smučanje in sankštvo. Na Soriški planini smo organizirali FIS tekme.

Dejavnost se je razširila do te mere, da smo se po evropskem mladinskem prvenstvu v sankanju, ki smo ga organizirali leta 1989 v Dolenji vasi, razdelili na Smučarski in Sankaški klub. Predsednik sem bil do leta 1996, torej do upokojitve.

Kot zanimivost lahko omenim tudi to, da smo

Vinko Nastran

prvo vlečnico za Soriško planino naredili v oddelku remonta.

Kaj pa počnete danes? V prostem času, seveda. Povedali so mi, da ste ribič.

Sem gospodar Ribiške družine Železniki. Po lanskih poplavih je v rekah in potokih ostalo le 20% rib. Danes zavoljo del v rečnih strugah in zaradi čepelj izgubljam še te. Upamo, da bodo bregovi reke Sore v nekaj letih urejeni in bomo lahko obnovili stalež rib v njej. Trudimo se, da bi pomladili naše vrste. Letos smo dobili dva nova člana. Vendar mislim in upam, da se bodo težave s članstvom enkrat le prenehale in se bo tudi to obrnilo na bolje. Pod hišo pa imam sadovnjak, v katerega tudi vlagam precej dela in truda.

Sama sem se prepričala, da sta Vinkovo delo in trud letos obrodila obilo sladkih in dišečih sadov. Gospodu Vinku Nastranu se zahvaljujem za čas, ki si ga je vzel za pogovor.

S PESMIJO

PO SVETU - LUBNIK V ARGENTINI

Pred natanko dvema letoma sem se, po dolgih letih brez petja, pridružila mešanemu pevskemu zboru Lubnik. Že po enem mesecu sodelovanja sem domače presenetila z novico, da se zbor pripravlja na gostovanje po Argentini. Po gostovanjih v ZDA, Kanadi in Avstraliji bi tako obiskali še izseljence v Južni Ameriki. Čeprav sem pravi zapečkar, sem se prijavila, vendar na začetku ob svojem imenu pripisala majhen vprašaj. Ko se je bilo treba dokončno odločiti, nisem več oklevala in ni mi žal.

Majda Pipan

Čile, Mendoza, Bariloche

16.10.2008 smo se v Podlubniku zbrali pevci Lubnika, Poljanski orgličarji, člani ansambla Suha špaga, župan Škofje Loke Igor Draksler, direktorica Gorenjskega glasa Marija Volčjak, fotograf Milan Savič in nekaj zakoncev naših pevcev, ki so šli z nami. Z avtobusom smo krenili proti Benetkam, od koder smo zvečer z Airbusom A320 poleteli do Madrida. Po nekaj akrobatskih vložkih, ki so mi pošteno dvignili srčni utrip, smo lepo pristali na ogromnem madridskem letališču. Tam smo se presedli na Airbus A340, ki naj bi ob pol polnoči poletel proti Santiagu De Chile. Letalo se je že začelo premikati, ko so ugotovili, da je nekaj narobe z računalniki. Potniki smo mirno počakali na popravilo in ob dveh ponoči varno poleteli proti 10862 km oddaljenemu cilju.

Nekje nad Brazilijo nas je pozdravil čudovit sončni vzhod, še zadnje dremajoče potnike pa so zbudili orgličarji, ki so kolegici zaigrali čestitko ob rojstnem dnevu. Po dobrih 14 urah drenjanja na letalu smo končno pristali v Čilu. Tam nas je že čakal argentinski Slovenec Marjan Kopač. Sreča za nas, saj je dobro imeti ob sebi nekoga, ki obvlada španščino. Izdajalski rentgen na letališču je namreč pokazal pet jabolk v eni izmed naših prtljag. Marjan je moral prevzeti vlogo našega zagovornika pred »sodnikom za prekrške«, ta dogodivščina pa je bila skozi celo potovanje razlog za zafrkavanje in dobro voljo.

Na letališču nas je čakal zelo udoben avtobus, s kakršnimi smo se potem vozili vse dneve. Tam so se nam pridružili še Matjaž Čeč iz Buenos Airesa, ki je bil z nami vse dneve kot vodič in prevajalec, argentinski vodič Jose in lokalna vodička Maria Rosa, od katere smo izvedeli osnovne informacije o Čilu in prestolnici Santiago De Chile. Po indijanski razlagi imena Čile naj bi bilo to nekaj, kar je na koncu sveta in tudi bela zvezda v zastavi simbolizira nekaj zelo oddaljenega. Od 17 milijonov prebivalcev jih več kot 6 milijonov živi v glavnem mestu, ki ga je 1541. leta ustanovil španski zavojevalec Pedro de Valdivia. Po onesnaženosti je takoj za Mexicom. Med majhnimi hišicami močnih

barv, ki delujejo precej neurejeno, se dvigujejo novi stekleni nebotičniki. Promet je zelo gost, ogromno je starih, zarjavelih avtomobilov in črno rumenih taksijev. Kar 18% prebivalcev je tako revnih, da jih ne morejo uvrstiti niti v kategorijo revnih, 12% pa jih štejejo med zelo bogate. Presenetili so nas izredno lepo vzdrževani parki in zelenice, kjer poležavajo parčki. Po drugi strani smo se čudili, kako jim sploh funkcionira električna napeljava, saj gre za pravo zmešnjavo električnih žic, ki ponekod prosto visijo z drogov, drugje so čisto nizko nad cesto ali pa so povsem prepletene z vejami dreves. Res zanimivo.

Žice, žice...

Sprehodili smo se do Plaza de Armas (Trg orožja), kjer stojita stolnica in Valdivijev kip. Pred predsedniško palačo La Moneda (hiša cekinov), kjer je bila skoraj sto let kovnica denarja, je Trg ustave, kjer običajno potekajo razne demonstracije. Vodič nas je stalno opozarjal, naj čuvamo denar in dokumente, in nas je po ogledu tudi prav hitro usmeril nazaj k avtobusu.

Predsedniška palača La Moneda

Po obilni večerji v restavraciji, kjer plačaš določen znesek, potem pa ješ, kolikor hočeš, smo sladko zaspali v hotelu Apart Lyon, ki stoji v najlepšem delu prestolnice. Spočiti smo se morali za pot čez Ande, ki smo se je tisti, ki smo se predhodno opremili z informacijami z interneta, zelo veselili.

18.10.2008 nas je pričakalo lepo sončno jutro, kot naročeno za izlet čez Ande. Dokaj široka in dobro pregledna cesta je očitno pravi raj za kolesarje. Srečevali smo velike skupine mladih, ki so romali k sveti Tereziji iz Andov in nas veselo pozdravljali. V mestecu Los Andes smo imeli neplanirani postanek, saj je avtobus potreboval pomoč avtomehanika. S popravljenim avtobusom smo se optimistično podali naprej. Bili smo še vedno 230 km oddaljeni od Mendoze. Pred nami so se že vile kolone počasnih šleparjev. Kar iz avtobusa smo slikali prelepo pokrajino in gore, ki so bile vedno bliže, ter nestrpno čakali najzanimivejši del ceste, imenovane Polž. Gre za 27 spektakularnih ovinkov, ki se zelo enakomerno vijejo do višine približno 2800 metrov.

Že na prvem smo se s fotoaparati prilepili na okna avtobusa in poskušali priti do kar se da zanimivih posnetkov. Moja skrb, da mi bo slabo, je bila povsem nepotrebna. Višje ko smo bili, lepši je bil pogled na že premagane ovinke. Na 18. ovinku se nas je voznik usmilil in ustavil za kratek čas, da smo na hitro naredili še nekaj posnetkov zunaj avtobusa.

Polž – pogled z 18. ovinka

Na 2800 metrih sta znani smučarski center Portillo in jezero Laguna del Inco, še 400 metrov višje pa 3000 m dolg Tunel del Cristo Redentor, sredi katerega je meja med Čilom in Argentino. Mejne obveznosti se opravijo nekaj kilometrov naprej, kjer je postavljen pravi betonski bunker, skozi katerega morajo vsa vozila in potniki. Čakanje na meji se je zavleklo na dve uri, zato smo se postavili skupaj in na nadmorski višine 3200 m prepeli naš repertoar planinskih pesmi. Na argentinski strani se je cesta začela spuščati. Na mestu, kjer se lepo vidi Aconcagua, s 6962 m najvišji vrh Amerike, je avtobus naredil kratek postanek, da smo lahko naredili nekaj posnetkov. Na nebu ni bilo niti oblaka, veter pa je pihal tako, da sem komaj dihal.

Pot smo nadaljevali proti smučarskemu centru Los Penitentes. Občudovali smo Ande, ki so na argentinski strani sicer nižji kot v Čilu, a čudovito pisani v zelenkastih, rdečkastih, rjavih in oker odtenkih. Za piko na i smo videli še kondorja v letu.

Daljši postanek smo naredili na Puente del Inca, kjer je naravna znamenitost – inkovski most. Legenda pravi, da so inkovski bogovi povzročili potres, ki je čez reko prevrnil ogromno skalo, da je oboleli vladar preko nje lahko prišel do zdravilnih vrelcev. Po skalah nad reko teče voda z obilico žvepla in le-to se odlaga na kamenje, ki izgleda, kot bi bilo zlato.

Pisani Andi

Po dolini Uspallata (grlo) smo se vedno bolj približevali Mendozi. Ob desni strani ceste je pod hribi tekla reka, ki so jo pred Mendozo zajezili in je edini vir vode za namakanje in pitje. Tu je dejansko puščava, sredi nje pa izredno uspeva vinska trta. Argentina je peta po proizvodnji vina, kar 70% pa ga pridelajo v Mendozi. Vsi vinogradi imajo zaščito pred točo, med nasadi pa so speljani namakalni kanali. Poleg vinogradništva je za to področje pomembno še črpanje in predelava nafte. Slovenci so prišli v Mendozo leta 1947, med njimi tudi družina Bajda. Že v Sloveniji so imeli sodarsko obrt in so z njo nadaljevali tudi v novi domovini.

Puente del Inca

V središču Mendoze smo prišli pod večer in se nastanili v hotelu Puerto del Sol. Po obilni večerji v centru Mendoze smo povsem izčrpani sredi noči popadali v postelje. Jaz sem v hipu zaspala, večina pa jih je zjutraj tožila nad nočnim hrupom iz ulice.

19.10.2008 je bil že četrti dan našega popotovanja. Ta dan nas je čakal prvi uradni nastop – petje pri maši v Slovenskem domu v Mendozi. Prostor jim služi tako za cerkvene obrede kot tudi za kulturne prireditve. Nabralo se je toliko ljudi, da so napolnili celo dvorano, med njimi je bilo precej mladine in mladih družin. Po koncu maše smo posedli k mizam v predprostoru, kjer imajo manjši bife, in se zapletli v pogovor z domačini. Pili smo odlično vino, ki ga prideluje družina Grebenc.

Popoldne je bilo namenjeno izletu z avtobusom po Mendozi. Leta 1861 je v potresu umrlo $\frac{3}{4}$ vseh prebivalcev in takrat so mesto postavili povsem na novo. Zgradili so široke ceste, ob katerih so na obeh straneh kanali za namakanje, tik ob kanalih pa so nasajena drevesa, da delajo senco cestam in pločnikom. Vej ni dovoljeno obžagovati. Kanali za namakanje so ponekod pokriti, marsikje pa ne in so prava past za neizkušene turiste. Tudi naša kolegica je sredi belega dneva pristala v enem izmed njih – na srečo brez posledic.

Pločniki so tlakovani z različnimi keramičnimi ploščicami. V mestu so

Tipična ulica v Mendozi

štirje veliki trgi, kamor bi se ljudje lahko zatekli ob rušilnem potresu. Od leta 1990 je v Mendozi tudi Trg republike Slovenije, kjer stojijo majhno nabožno znamenje, kozolec in lesena klopca s srčki.

Z majhnimi avtobusi smo se zapeljali po 220 ha velikem parku San Martin. V času sieste in ob vikendih je poln obiskovalcev, saj je idealen za sprehode, piknike, športne aktivnosti, obisk živalskega vrta in še marsikaj. Na vrhu parka, imenovanem Siero della Gloria (Hrib slave), je ogromen spomenik San Martinu, ki je večji del Južne Amerike osvobodil izpod Špancev. Prav vsak lik na kipu ima v sebi ogromno simbolike, angel z raztrganimi verigami, ki je na spomeniku celo nad kondorjem, ki sicer leti najvišje na svetu, pa simbolično predstavlja osvoboditev Argentine in svobodo kot najvišji ideal.

Skupinska slika pred spomenikom San Martinu

S tem pa dan še ni bil zaključen. V hotel smo se vrnili samo po koncertne obleke in se spet odpeljali v Slovenski dom. Tam smo ob 21. uri pričeli z več kot dvournim koncertom. Utrujenost je naredila svoje in smo nekaj najtežjih pesmi odpeli tako, da sami nismo bili najbolj zadovoljni. Kljub temu je koncert uspel, saj smo skupaj z Poljanskimi orgličarji in Suho špago pripravili res zanimiv večer. Sredi noči so nas še obilno pogostili, saj smo na koncert odšli brez večerje. Suha špaga je med tem veselo igrala, presenetili pa so nas otroci, ki so z največjim veseljem zraven prepevali slovenske ljudske pesmi. Šele okoli druge ure zjutraj smo se vrnili v hotel in popadali v postelje. To noč hrup ni nikogar več motil.

20.10.2008 smo imeli prosto dopoldne in sem si za spomin kupila poseben lonček in cevko s cedilčkom za pitje mate čaja ter veliko vrečo čaja. Privoščili smo si tudi prave argentinske zrezke asado in si pripravili podlago za degustacije vina v popoldanskem času. Najprej smo obiskali vinarno Weinert. Pridelujejo predvsem vino Malbec, ki spada med kvalitetnejša vina. Zame, kot nepoznavalko, je bil preveč trpkega okusa. Drugi obisk je bil pri vinarju Luigiju Bosca. Posebna zanimivost njegove

Vinska klet s križevim potom vina

vinske kleti je 14 postaj križevega pota vina, ki ga je zanj lokalni umetnik izdeloval 13 let.

Degustacija treh vin je potekala v okusno opremljeni dvorani. Prikupne hostese so nalile kar dobre merice v naše kozarce, zato je bilo vzdušje prav primerno za kakšno pesem. Tako veselo razpoloženi smo si šli ogledat še bližnjo cerkvico Marije de la Carrodilla, zavetnice vinarjev. Cerkev je bila nabito polna ljudi. Postavili smo se čisto zadaj in zapeli Ave Marijo. Ljudje so bili zelo presenečeni in vidno ganjeni. Njihov odziv tudi nas ni pustil hladnih in priznam, da se mi je naredil cmok v grlu. Pred cerkvijo smo srečali še slikarko Eli Hafner, po rodu iz Jesenic. Prodajala se svoje izdelke in ta dan je res imela srečo, saj smo izpraznili njeno stojnico.

Zvečer smo imeli večerjo v zelo lepem hotelu. Vse je bilo super, karamelna sladica pa mi je nekako čudno obležala v želodcu.

21.10.2008 smo se poslovili od vodiča Joseja in poleteli proti Buenos Airesu. Na poti pa so nas malo tresle turbulence in toča, poleg tega so nekateri od naših na letalu bruhal ali imeli drugačne prebavne motnje. Po kratkem postanku smo se samo presedli na naslednje letalo za v 1326 km oddaljeni Bariloche, kjer je še zjutraj snežilo. Čez dve uri smo res leteli nad zasneženimi vrhovi, pristanek pa je spremljal močan veter. Na letališču nas je pričakala vodička Vesna, po rodu iz Srbije. Govorila je izredno prikupno slovenščino. Z avtobusom smo se odpeljali proti hotelu, vmes pa izvedeli marsikaj o Patagoniji in samem mestecu Bariloche. Hotel Aspen, kjer smo dvakrat prenočili, je bil na glavni ulici Mitre. Imeli smo ravno dovolj časa za eno hitro tuširanje pred večernim

Razgled z Zvonika

koncertom v metodistični cerkvi. Zdravstveno stanje dela zbora je bilo precej slabo. Nekateri so se morali odpovedati nastopu, drugi so tvegali in so po potrebi zapuščali oder in tekali na stranišče. Zdravstvene težave je imel tudi zborovodja in smo iz programa črtali najtežje pesmi, da smo se nekako pretolkli do konca. Dali smo vse od sebe in bili na koncu deležni iskrenih čestitk navdušenih poslušalcev.

Ob 23. uri smo se vrnili v hotel. Bila sem na mrtvo lačna, saj sem nazadnje jedla zjutraj na letalu. V bogato založeni jedilnici pa nisem nič spravila vase in tako je bilo še naslednja dva dneva. Spanje po tako napornem dnevu je bilo pa nebeško.

22. 10. je bil namenjen izletom po okolici Barilocheja. Peljali smo se ob jezeru Nahuel Huapi, ki je zelo globoko (do 464 m) in mrzlo (7° C). V neposredni bližini je znano smučarsko središče Catedral in Bariloche ima idealne pogoje za turizem. Posledično močno narašča cena zazidljivim zemljiščem in nepremičninam. V Barilocheju živi tudi večja skupina priseljencev iz Švice, ki se ukvarjajo s proizvodnjo odlične čokolade.

Na hrib Zvonik (1050 m) smo se povzpeli s sedežnico. Tudi silni veter in mraz nam nista mogla pokvariti užitkov ob prelepem razgledu na jezero Nahuel Huapi in Moreno, bogate gozdove in s snegom pobeljene vrhove gora.

S katamaranom smo se odpeljali na otok Viktorija, kjer smo se sprehodili po narodnem parku. Tam tudi neavtohtone vrste dreves uspevajo bolje kot v svojem naravnem okolju. Odpluli smo še proti 45 minut oddaljenemu parku Arraynes. Tu je edino mesto na svetu, kjer rastejo ta drevesa. Imajo lubje oranžne barve, letno pa zrastejo za 2 mm. Za spomin sem s seboj vzela košček lubja.

Za pet minut (!) smo se oglasili še pri družini Kastelic, ki ima v bližini Bariloche gostišče s prenočišči. Pričakale so nas obložene mize, kjer ni manjkala niti orehova potica. Oddolžili smo se z nekaj pesmimi, ki so

drevesa v parku ARRAYNES

glavni trg v Barilocheju – občinska stavba

gostitelje vidno ganile. Pet minut se je raztegnilo na pol ure in smo morali pošteno hiteti na sprejem, ki so nam ga pripravili v Slovenskem stanu, ki ga je zgradilo Slovensko planinsko društvo Bariloche.

Sprejel nas je g. Jerman, med množico prisotnih pa je bilo precej takih, ki sem jih opazila že prejšnji večer na koncertu in smo se zapletli v pogovor. Ko smo končno posedli k mizam, nam je g. Jerman, predsednik planinskega društva, opisal zgodovino društva in predvsem, kje in kako so v Barilocheju aktivni Slovenci. Ta del Argentine so si izbrali za bivanje, ker zelo spominja na Slovenijo. Ker so bili tam najprej pretežno moški, so se po žene odpravili v Buenos Aires. Mladi imajo veliko otrok in vsi govorijo slovensko. Gospod Jerman je tudi podpredsednik argentinske smučarske zveze, njegov sin pa argentinski mladinski prvak v smučarskih tekih. Mnogi mladi so bili že v Sloveniji na Pokalu Loka, med drugim tudi sin g. Groharja, ki je po rodu iz Sorice. Pri tem so se pošalili, da argentinski tekmovalci rečejo, da gredo na Pokaloka, kar pa po njihovo pomeni nekaj zmešanega.

Večer je minil v petju, plesu in dobri jedi, ki so jo v obilici pripravile gospodinje. Na koncu so vsakemu izmed nas izročili darilce. Ob slovesu je v naš avtobus stopila gospa Razinger, po domače pa Tajnetova s Suhe. Prav po loško nam je za slovo zapela eno staro pesem o Škofji Loki. Kot že skoraj vse večere prej smo se tudi tokrat vrnili v hotel šele ob enih ponoči.

23. 10. sta nas spet pričakala čudovito sončno jutro in dopoldne, prosto za nakupe. Matjaž nas je najprej popeljal malo po mestu. Ogledali smo si notranjost katedrale, ki ima v oknih čudovite vitraže. Cerkovnik je Slovenec. Ustavili smo se na glavnem trgu, kjer so različne upravne stavbe, vse pa so zgrajene v enakem slogu. Od tam se je vsak odpravil po svojih nakupih. Sama sem vsa darila za domače nabavila v dveh trgovinah. Lastnik ene izmed njih je bil Slovenec in mi je dal občuten popust.

Dopoldne je minilo, kot bi mignil, in že spet smo bili na avtobusu, ki nas je peljal na bariloško letališče. Poslovili smo se od Vesne in ji za spomin podarili grafiko Škofje Loke in naš CD. Že v tretje smo sedli na Airbus A320, argentinske letalske družbe LAN. Tokratna smer je bila Bariloche – Buenos Aires.

Avenija 9. julija- najširša avenija na svetu

Buenos Aires, Iguazu

Na letališču v Buenos Airesu nas je že čakal avtobus, s katerim smo se odpeljali v naš Grand Hotel de Paix. Stoji v strogem centru mesta, tik ob najširši aveniji na svetu - Aveniji 9. julija, kjer smo v najširšem delu našli dvajset vozniških pasov.

Ekspresno smo se preoblekli v lepša oblačila, ženske pa smo na hitro vrgle nase še malo kozmetike. Na vogalu nas je že čakal avtobus, saj sprehod po nočnem Buenos Airesu ni varen. Že ob 20. uri je bilo na ulicah malo ljudi. Po pločnikih so postopali reveži, ki so čakali na vreče smeti, ki jih meščani pod večer postavijo pred vrata. Odpadke, primerne za reciklažo, z golimi rokami preložijo v svoje vreče, ostala vsebina pa počaka raztresena po pločniku, da jo ponoči pospravijo smetarji.

Samo kakšno ulico stran pa nas je čakala drugačna slika. Carlos Gardel (1887 - 1935) je bil najslavnejši argentinski pevec in tudi skladatelj tanga in je dosegel mednarodno slavo. Po njem se sedaj imenuje tudi gledališče v secesijskem slogu, ki sprejme 500 obiskovalcev in kjer je vsak večer tango show. Najprej smo dobili okusno večerjo. Prav vsakdo pri mizi je izbral svojo kombinacijo jedi, a se natakarji niso zmotili niti enkrat. Pijačo po našem izboru so nam stalno dolivali v kozarce. Na to, koliko vina tinto je v tem večeru steklo po naših grlih, nismo bili prav pozorni. Poleg tega se je kolegica pri mizi ob polnoči postarala za eno leto in je imela res enkratno praznovanje. V uri in pol smo bili deležni vrhunske predstave sedmih parov tango plesalcev, pevke, pevca in petčlanskega orkestra.

Po zaključku predstave se je dvorana hitro izpraznila, saj so na vse obiskovalce zunaj že čakali avtobusi. Ulice so bile skoraj prazne, v lokalih pa je bilo kar precej ljudi. Ob enih ponoči je bila knjižnica še polna obiskovalcev, tudi majhnih otrok. Očitno imajo ponoči taksisti v prestolnici mnogo dela. Večina trgovin in tudi skoraj vse stanovanjske zgradbe pa imajo na vratih in oknih mreže.

Naslednje jutro (24.10.) smo se po zajtrku odpravili peš na krajši ogled mesta. Matjaž nas je vodil do Trga dveh kongresov (Plaza de los dos Congresos), ki je na enem koncu Avenide de Mayo. Tam stoji stavba državnega parlamenta, pred njo pa je spomenik Republiki, ki jo prikazuje kot žensko, ki ukazuje. Šli smo mimo parkov, kjer so se zbirali honorarni sprehajalci psov, na klopcah, za grmovjem ali kar sredi trate pa so še sredi sončnega dopoldneva spali s papirjem pokriti brezdomci.

S podzemno železnico smo se nato odpeljali proti drugemu koncu Avenide de Mayo, kjer je Majski trg. Občutek med vožnjo ni bil prav prijeten, saj so vagoni taki, kot bi se peljali v drvarnici. Nekaj moških je tudi povedalo, da so jim v gneči na vlaku segali v hlačne žepe. Na srečo nikomur niso nič ukradli.

Dopoldanski sprehod smo zaključili s skupnim kosilom v restavraciji v centru mesta. Če smo mi imeli srečo na podzemni železnici, so jo tu imeli več dolgoprstneži. Uspeli so nam izmakniti nahrbtnik s precej bogato vsebino, žal tudi s potnim listom. Na srečo je blizu slovenska

ambasada, oškodovanka pa je imela pri sebi tudi fotokopijo potnega lista, kar precej olajša pot do pridobitve začasnega dokumenta.

Po vseh razburjenjih čez dan nas je zvečer čakal koncert v Slovenski vasi, v Hladnikovem domu. Duhovnik Janez Hladnik je imel pri civilnih oblasteh v Argentini velik ugled, zato je dosegel, da so parcele na tem območju lahko kupili Slovenci. Poleg tega so se lahko v Argentino preselile cele družine, tudi otroci in stari, ne samo delovno sposobni. Sedaj se ravno v okolici Slovenske vasi vedno bolj širijo naselja najrevnejšega sloja prebivalcev in kriminaliteta izredno narašča.

1959. leta so tu zgradili prvo slovensko cerkev Marije Kraljice. V kompleksu sta sedaj še šola in vrtec z državno koncesijo ter objekti za športne aktivnosti. Hiše Slovencev se tu razpozna že od daleč po urejenosti in balkonskih rožah. Po ogledu smo se preko ceste podali v Hladnikov dom. Tu so za nas že pripravljali večerjo, ki pa smo si jo morali prej prislužiti s koncertom.

Priprave za našo večerjo

Odpeli smo enak program kot v Barilocheju in navdušili zbrano množico. Ura je bila že spet vsaj enajst, ko smo dobili večerjo. Govedina na žaru, pečenice, piščanec, krvavice, pražen krompir, solata - vse je bilo zelo okusno.

Večji del naslednjega dneva (25.10.) je bil namenjen ogledu Buenos Airesa. Odpeljali smo se proti bogati četrti Recoleta. V Parku Združenih narodov smo občudovali ogromen spomenik v obliki cveta, ki se podnevi razpre, ponoči pa zapre. V bližini je znamenito pokopališče junakov, umetnikov, politikov in bogatašev. Grobnice so izredno

Bogate grobnice v Recoleti

Casa Rosada

bogate, nekatere med njimi so pravi arhitekturni biseri. Najbolj slavna je grobnica, kamor so leta 1982 končno pokopali Evito Peron, najbolj ljubljeno in hkrati najbolj osovraženo žensko v Argentini. To je edina grobnica, kamor ljudje prinašajo cvetje.

Nato smo se peljali mimo Inštituta San Martino, pred katerim stoji edini spomenik, kjer San Martino ni prikazan kot vojak, ampak kot dedek z vnukom. V bližini je tudi edini kip Evite Peron. V tem okolišču je mnogo luksuznih trgovin, hotelov, veleposlaništev. Zavili smo nazaj v center, po Aveniji 9. julij. Peljali smo se mimo znamenite opere Teatro Colon, ki jo bodo prenovljeno odprli čez dve leti. Sredi avenije stoji 67 metrov visok obelisk iz leta 1936. Na njem so grbi vseh 23 argentinskih provinc.

Na Plazi del Mayo smo stopili iz avtobusa in se peš podali v stolnico. Tu je pokopan že tolikokrat omenjeni general San Martino. Ob grobu je stalno živa straža.

Prav tako znamenita je tudi predsedniška palača, bolj znana kot Casa Rosada. Z njenega balkona je svoje privržence nagovarjala Evita Peron, za film Evita pa je na njem Madona zapela pesem 'Don't cry for me, Argentina'.

Pot smo nadaljevali proti južnemu delu mesta, kjer živijo revnejši sloji. Bogataši so se od tu odselili konec 18. stoletja, ko so razsajale razne epidemije. Stadion La Boca (Bonboniera), kjer je začel svojo kariero tudi Maradona, projektiral pa ga je arhitekt Viktor Sulčič, tako stoji v precej neuglednem delu mesta. V njegovi neposredni bližini je turistično zelo privlačna ulica Caminito. Tja so se priseljevali predvsem italijanski emigranti. V skromnih hišah je vsaka družina dobila po eno sobo, vsi stanovalci pa so si delili kuhinjo in sanitarije. Ker so bili to pretežno delavci, ki so barvali ladje, so domov nosili ostanke barv in z

njimi ozaljšali pročelja svojih skromnih hiš. V tej ulici ima svojo galerijo slovenski umetnik Marjan Grum, ki smo ga obiskali in mu ob slovesu tudi eno zapeli.

Krog smo zaključili z vožnjo mimo najnovejše četrti Puerto Madero, kjer so pridobili gradbeno zemljišče z zasutjem dela reke. Sicer pa ima center Buenos Airesa 3 milijone prebivalcev, skupaj z okolico pa kar 14 milijonov.

Dan pa še ni bil končan, saj smo se pod večer odpeljali proti zahodnemu delu Buenos Airesa, na Pristavo, kjer smo imeli še zadnji, četrti koncert. Sprejeli so nas ljudje, s katerimi smo se srečali že v prejšnjih dneh (Marjan Kopač, Andrej Golob, Matjaževa žena Marija Čeč).

Koncert je bil v zelo lepem večnamenskem prostoru, kjer je na eni strani oder, na drugi pa oltar, skrit za leseno steno. Dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička. Prva vrsta stolov, kjer sta sedela tudi slovenski veleposlanik Avgustin Vivod in njegova soproga, je bila tako blizu nas, da je bil naš zborovodja prav utesnjen pri dirigiranju. Iz pesmi v pesem se je stopnjevalo navdušenje in nazadnje se je koncert zaključil s stoječim ploskanjem cele dvorane. Znoj je tekel od nas, vendar smo zapeli za dodatek še Žabe in pesem, ki je vedno požela največji aplavz – Bodi zdrava, domovina. Kot vedno smo potem zapeli še tri pesmi skupaj s Suho Špago, s svojim petjem pa so se nam pridružili tudi vsi obiskovalci v dvorani.

Po koncertu so nas ljudje ustavljali in spraševali vse mogoče. Zanimivo, koliko ljudi iz Škofje Loke in okolice sem srečala v teh dneh. Med njimi je bilo izredno veliko Groharjevih iz Sorice. Spet so nas pogostili z zelo okusno večerjo in spet nam ni uspelo pobegniti pred prvo uro jutraj.

Bila je že nedelja, 26.10.. Na Pristavi so imeli praznik, zato smo se zjutraj odpeljali tja. Slovesnost se je pričela z dvigovanjem argentinske (Kenda Edvard, predsednik Pristave) in slovenske zastave (Marta Golob,

Hiša v ulici Caminito

Brezdomci sredi Buenos Airesa

Koncert na Pristavi

predsednica ženskega društva) in s himnama obeh držav. Sledila je maša, pri kateri je pel naš zbor. Vsi skupaj smo se udeležili kosila, po katerem pa smo bili malo prosti in smo se pomešali med domačine. V kompleksu Pristave so tudi park in razna športna igrišča, kjer so se popoldne odvijale različne tekme. Marija Čeč mi je povedala, da je pred leti sredi Pristave rasel ogromen ombu, argentinski narodni grm. Ta grm imajo tudi v znaku Pristave. Nekega dne pa mu je najprej odpadla veja,

Slap San Martin

ki je ležala čez pol Pristave. Nazadnje so morali zaprositi za dovoljenje za posek. Ker so se ob tem grmu toliko let zbirali, igrali in tudi ljubili, jim je bilo tako hudo, da so v časopise dali osmrtnico s sporočilom, da je umrl njihov ombu. Sedaj ob robu Pristave raste nov ombu, ki pa je zaenkrat vsaj še za polovico manjši.

Po krajšem počitku smo se odpravili nazaj v dvorano, tokrat kot poslušalci. Prisostvovali smo njihovi proslavi ob 41. obletnici Pristave, ki jo je režiral Dominik Oblak, katerega sorodniki izhajajo iz Poljanske doline. Slavnostni govornik je bil župan Škofje Loke, Igor Draksler. Nastopajoči so o domovini staršev in starih staršev govorili s tako ljubeznijo, da je bilo nemogoče ostati hladen.

Po proslavi se je nadaljevalo sproščeno druženje s petjem in plesom. Ansambel Suha špaga je dodobra ogrel plesalce in spet smo imeli problem, kako določiti skrajni čas za odhod. Ker je en del naše skupine imel naslednji dan odhod iz hotela že ob 5.30, smo se poslovili že ob 22. uri. S tem smo tudi zaključili predvidene nastope in se je začel res samo še turistični del potovanja.

27.10. smo v dveh skupinah poleteli iz Buenos Airesa proti 1100 km oddaljenemu Iguazuju. To je območje na meji med Argentino in Brazilijo, kjer je na reki Iguazu preko 270 slapov. Skupna širina vseh je približno 2700 metrov. So širši od Viktorijinih slapov, po povprečnem letnem pretoku vode pa so največji na svetu. Ni čudno, da Iguazu v prevodu pomeni »velike vode«. Po dobri uri in pol poleta smo pristali sredi tropskega pragozda. Ob izstopu iz letala nas je kar obilo zaradi vročine in izredne vlage. Z lokalno vodičko smo se podali proti vlakcu, ki vozi med posameznimi kraji z razglednimi točkami. Po kovinskih mostovih nad deročo reko smo se podali do 1,3 km oddaljenega slapu Garganta del Diablo (Hudičevo žrelo). Ta 700 metrov dolgi in 150 m široki slap v obliki črke U, je mejni slap med Argentino in Brazilijo in istočasno tudi najmogočnejši.

Okoli njega je še množica manjših slapov. Z vlakcem smo se vrnili nazaj na začetno točko, nato pa nadaljevali ogled nižjeležečih slapov. Prehodili smo več kilometrov, saj je območje slapov res obsežno in razgibano. Podali smo se proti skupini slapov, kjer je najatraktivnejši slap San Martin. Tik pod njega pripeljejo turiste tudi s čolni in to je res adrenalinska, predvsem pa »mokra« vožnja.

Na poti so nas spremljali pisani metulji, ki so se posebno radi prenašali na moških plešah. Pot so nam večkrat prekrižali ljubki koatiji, nad glavami so nase glasno opozarjali tukani in tudi kakšna majhna opica. Kuščarji, veliki pol metra in več, se mi sploh niso zdeli grozljivi. Težko je opisati lepote tega narodnega parka, zato pa slike govorijo zase.

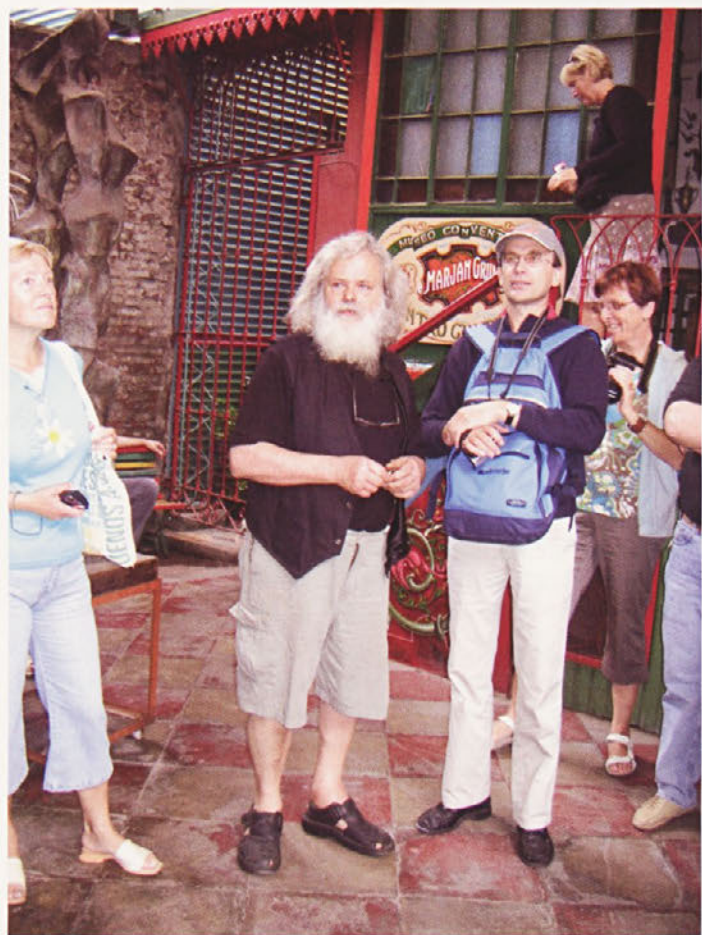
Pozno popoldne sta se obe naši skupini združili in smo se skupaj odpeljali proti brazilskemu mestu Foz de Iguazu. Tam smo zvečer obiskali plesni spektakel v klubu Rafain. V veliki dvorani se je zbrala nekaj stoglava množica zabave željnih turistov. Bili smo res s celega sveta. Najprej smo si sami postregli z bogato večerjo, potem pa se je pričel plesno-glasbeni spektakel v latino ritmih. Najkrajši opis večera pa bi bil – pisano, hitro, ognjevito, glasno.

Slap Hudičevo žrelo

Naslednje jutro smo zgodaj zapustili hotel, saj smo že kar pričakovali precej dolgo čakanje na brazilski meji. Ta čas smo koristno izkoristili in nazdravili kolegici, ki je praznovala rojstni dan. Na letališče smo prispeli ravno prav, da smo se lahko kar takoj vkrkali na letalo za Buenos Aires. Tam smo popoldne obiskali slovensko ambasado. Za to priložnost smo se vsi oblekli v enake majice z logotipom našega zbora.

Slovenska ambasada stoji v ulici Santa Fe. V isti stavbi so tudi ambasade nekaterih drugih evropskih držav, tudi švicarsko veleposlaništvo s Carlo Del Ponte. Sprejel nas je veleposlanik Vivod in nam predstavil vse osebje ambasade. Razen šoferja, ki je Paragvajec (z uhanom v nosu), so vsi ostali Slovenci. Zapeli smo pozdravno pesem, nato pa so nas povabili na

Na obisku pri umetniku Marjanu Grumu

Kipci umetnika Marjana Gruma (ulica Caminito v Buenos Airesu)

Okolica Slovenske vasi - Buenos Aires

pijačo in pecivo. Veleposlanik se je medtem ločeno pogovarjal z našim zborovodjem in predsednico zbora ter škofjeloškim županom, med nas pa se je pomešalo osebje veleposlaništva. Kolegica iz zbora je tu dobila tudi začasni potni list, da ni bilo zapletov pri vrnitvi domov.

Po obisku veleposlaništva smo odšli na kosilo, kasneje pa smo bili še tri ure prosti. Ta čas smo se sprehajali po nakupovalni ulici Florides in potrošili še zadnje pesose. Ob šestih zvečer smo odšli v Gran hotel de la Paix, kjer smo imeli spravljeno prtljago. Zadnja darila smo potlačili v kovčke in ob osmih odšli na mednarodno letališče Ezeiza. Od nas so se prišli posloviti vsi argentinski Slovenci, ki so nas v imenu slovenskih društev sprejeli in gostili v zadnjih dneh. Vodičema Matjažu in Marjanu smo se še posebej zahvalili za vse, kar sta storila za nas. Kasneje smo izvedeli, da je Matjaž za 14 dni celo najel varuško za svoje otroke, da je bil lahko z nami. Od njih smo se poslovili s pesmijo in z vsakim posebej po argentinsko – z objemom in poljubom na desno lice.

Spet smo se vkrkali na Airbus A340, španske letalske družbe Iberia. Po dvanajstih urah smo pristali v Madridu in prestavili ure za tri ure naprej. Čez dve uri smo že leteli naprej proti Benetkam. Ob čakanju na prtljago smo ugotovili, da manjka ravno kovček, v katerem so bila darila, ki smo jih prejeli v Argentini. Ko smo zapuščali letališče, je bila že trda tema. Zunaj nas je čakal avtobus, pred nami pa so bile le še zadnje štiri ure vožnje proti domu.

Zivalski svet Iguazuja – koati, tukan, kuškar

Opolnoči nas je sprejela deževna in hladna Škofja Loka. Čudovito, a na trenutke tudi naporno in včasih celo malo nevarno potovanje je bilo za nami. Spomini na kraje, ki smo jih obiskali, predvsem pa na neverjetno tople in prijazne ljudi, s katerimi smo se srečali, pa bodo ostali za večno.

NOVOLETNA

NAGRADNA KRIŽANKA

	dajatev državi	tuje žensko ime	vrsta ptica (drozg)	država v državi	Mito Trefalt	soglas. in samoglas.	obdobje, vek	vodna žival		am. smučar Miller	pripomoček za pometanje	vrsta tkanine	reka na Peloponezu	posoda za čaj	
zadnji mesec v letu									25. december						
pustolovščina		9							kos pohištva arabski žrebec						stopnja bolezni
slov. pesnik Janez					prihod v goste	visoka šola sukanec								6	
natančen vzorec mere							sodoprti kopitar	mlado govedo		15			nogomet. klub		
priponka z vzmetjo								del rože	desni pritok Nila	4. samogl. in 21. črka abecede			imenovalnik		
	dvojica	hunski kralj "šiba božja"	rastlinski organ ozek kovin. trak							osebni zaimsek	reka na dolenskem	pianist Bertolncelj	sum. bog zemlje šolska deska		
primek boginje Atene				4		samodejni stroj slavična pesem		12							
oče					športni rekvizit gr. bog lepote					10			radioaktivni izotop Torija		prazno govoričenje
pesniški polni stik					datoteka zdravična rastlina					slov. igral. (Tanja) even-tuelno					
	gobavost	14					triprti brazilski lenivec	evropski veletok prekajeno sv. stegno				dejavnost lovcev			
	najmanjši delec molekule			17		tropska rastlina klub z moderno glasbo						dalmat. žensko ime			
	vremenska ujma	deček s čudež svet. kraj pri Domžalah							oranje	irski brin-ovec	letovišče ob Črnem morju		Irena Kohnot planinska ujeta		
Sisak			osebni zaimsek ženski pevski glas				indijska meditacija strojilo					vzklik močno raztreljivo			
ušesni okrasek	2				antikvar onesnažen zrak									Izakova žena	koralni otok
ovratna ruta					el. morska riba sl. režiser Šrek				namen, nakana						
krhka kovina (Sb)						13		hrvaška skupščina	del ostrejša	zanos konec polotoka					
	varuh cerkve, osebe	predmet za olepšavo	japonski šah mesto v prekmurju			prebivalec Istre						5	Barack Obama nepotreb. breme	11	
del posojila	3					zgornji del stol-pala					Kajnov brat majhno tnalno				
angleška ploščin. mera					reka na Poljskem	prvi rimski založnik	Bojan Adamič svet ob vodi			pritisk veletok v Sibiriji					
rastlin. bodica					izraelski kralj prvot. preb. apen. polot.				8			solmizac. zlog tuje m. ime			
grelec centralne napeljave									nevestino premoženje					dražilno sladilo	atlet Boldon
dnevni metulj								časopisna založba	začetek abecede	riba luskina					
reka v Sankt Peterburgu		7				plazilec brez nog				navedek			16		
	cima, poganjek							zveza borcev	1		evropska skupnost			kazalni zaimsek	

Nagrade za novoletno križanko:

1. nagrada: vikend paket v Čatežu (izven sezone, po dogovoru, petek-nedelja) - 86 EUR
2. nagrada: karta za savno/bazen - 33,50 EUR
3. nagrada: karta za bazen - 16,50 EUR

Nagrade prispeva Svet delavcev podjetja. Križanko s pravilno rešenim geslom pošljite ali oddajte do 09.1.2009 v kadrovski oddetek (Janja Kozjek). Izžrebani nagradenci (ke) bodo o nagradi pisno obveščeni do 23.1.2009, objavljeni pa bodo tudi v prvem naslednjem glasilu Mozaik v letu 2009.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----

DOMEL®

Ustvarjamo gibanje

OD LETA 1946

- Sesalne enote za suho sesanje
- Sesalne enote za mokro sesanje
- Elektronsko komutirani motorji
- Puhala in črpalke
- EC ventilatorji
- BLDC motorji
- DC motorji
- Komponente in orodja

Domel d.d.

Otoki 21

4228 Železniki

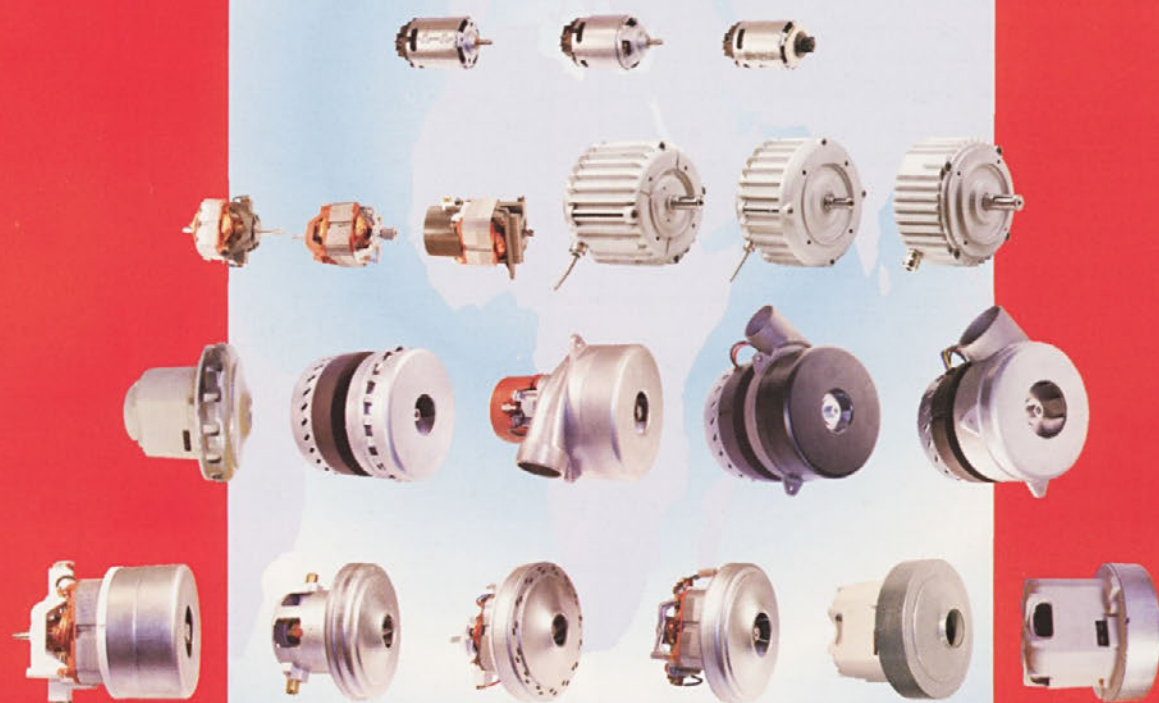
Slovenija

Tel.: 04/51 17 100

Fax: 04/51 17 106

www.domel.com

Email: info@domel.com

www.domel.com